

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА

**ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИНФОРМАЦИОНО-ДОКУМЕНТАЦИОНЕ
И БИБЛИОТЕЧКЕ ПОСЛОВЕ**

**ИНФОРМАТИВНИ
БИЛТЕН**

**БРОЈ 5
2018.**

Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове Управе за заједничке послове републичких органа већ више од тридесет година једном месечно објављује Информативни билтен, којим обавештава кориснике о обновљеном информационо-документационом и библиотечком фонду.

Обавештавамо кориснике да БАЗИ ПРАВНИХ ПРОПИСА Одељења за информационо-документационе и библиотечке послове Управе, која је дневно ажурна и притом бесплатна, могу приступити путем следеће интернет адресе:
<http://bpp.uzzpro.gov.rs>

Из наше базе која садржи преко 116.000 прописа, за свега неколико минута може се добити како важећи тако и неважећи пропис, у штампаној верзији или електронском поштом, као што се може добити и телефонским путем свака информација о статусу траженог прописа.

БИЛТЕНИ у електронском облику могу се преузети на адреси:
<http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-bilteni.html>

Целокупан библиотечки фонд може се погледати на адреси:
<http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-knjige.html>

Дигитална библиотека налази се на адреси:
<http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-digit.html>

За коришћење целокупног фонда, као и за информације о правним прописима објављеним у службеним гласилима, корисници се могу обратити Одељењу:

1. Немањина бр. 22-26,
телефон: 3616-296, 363-1620, 363-1104, 3613-734/лок. 1620 и 1104

или електронски: **biblioteka@uzzpro.gov.rs**

Главни и одговорни уредник: Смиља Богдановић, начелник Одељења
smilja.bogdanovic@uzzpro.gov.rs

Технички уредник: Јелена Васиљевић, организатор пријема и евиденције захтева корисника

Сарадници: Гордана Јуришић, документалиста
Смиљана Павков, документалиста
Гордан Горуновић, оператер за системе базе података
Лепосава Милановић, оператер припреме података
Радмила Тубин-Михајловић, оператер припреме података
Дејан Станојловић, оператер за системе базе података

Лектор: Смиља Богдановић

Коректор: Јелена Васиљевић

Компјутерска обрада: Радинка Мићовић, програмер софтверских решења и Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове

ШТАМПА: УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА
Београд, Немањина 22-26

САДРЖАЈ

- 1.** Преглед одабраних правних прописа објављених у службеним гласилима Републике Србије, Аутономне Покрајине Војводине и Града Београда
- 2.** Списак претплата на дневне листове, службена гласила и часописе
- 3.** Преглед старих публикација
- 4.** Преглед нових књига
- 5.** Листа најчитанијих књига

1

**ПРЕГЛЕД ОДАБРАНИХ ПРАВНИХ ПРОПИСА
ОБЈАВЉЕНИХ У СЛУЖБЕНИМ ГЛАСИЛИМА
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ, АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ
ВОЈВОДИНЕ И ГРАДА БЕОГРАДА**

УСТАВНОПРАВНИ И ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМ

Службени гласник Републике Србије

Указ о додели одликовања, Ордена Републике Србије на ленти, за заслуге у развијању и учвршћивању мирољубиве сарадње и пријатељских односа између Републике Србије и Републике Кипар, Никосу Анастасијадису, председнику Републике Кипар, Службени гласник Републике Србије бр. 36/2018

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Уједињеним Арапским Емиратима, Станимира Вукићевића, Службени гласник Републике Србије бр. 36/2018

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Азербејџан, Небојше Родића, Службени гласник Републике Србије бр. 39/2018

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Аустрији, Небојше Родића, Службени гласник Републике Србије бр. 39/2018

Закон о изменама и допунама Закона о одбрани, Службени гласник Републике Србије бр. 36/2018

Закон о изменама и допунама Закона о Војсци Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 36/2018

Закон о производњи и промету наоружања и војне опреме, Службени гласник Републике Србије бр. 36/2018

Закон о изменама и допунама Закона о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 36/2018

Закон о изменама и допунама Закона о војној, радној и материјалној обавези, Службени гласник Републике Србије бр. 36/2018

Закон о изменама и допунама Закона о Безбедносно-информативној агенцији, Службени гласник Републике Србије бр. 36/2018

Закон о допунама Закона о ограничавању располагања имовином у циљу спречавања тероризма, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2018

Уредба о спровођењу програма прекограничне и транснационалне сарадње са државама чланицама Европске уније у Републици Србији у оквиру инструмента за претприступну помоћ (ИПА II) за период 2014–2020. године, Службени гласник Републике Србије бр. 37/2018

Уредба о изменама Уредбе о мерилима за распоред руководећих радних места полицијских службеника, Службени гласник Републике Србије бр. 39/2018

Одлука о изменама Одлуке о утврђивању састава сталних делегација Народне скупштине Републике Србије у међународним парламентарним институцијама, Службени гласник Републике Србије бр. 38/2018

Одлука о измени Одлуке о утврђивању састава Парламентарног одбора за стабилизацију и придруживање, Службени гласник Републике Србије бр. 38/2018

Одлука председника Владе којом се овлашћује Ана Брнабић, председник Владе, да врши овлашћења министра финансија од 16. маја 2018. године до избора новог министра финансија, Службени гласник Републике Србије бр. 38/2018

Одлука о укидању виза за улазак у Републику Србију за држављане Републике Азербејџан, Службени гласник Републике Србије бр. 39/2018

Одлука о укидању виза за улазак у Републику Србију за држављане Републике Бурунди, Службени гласник Републике Србије бр. 39/2018

Одлука о изменама Одлуке о броју заменика јавних тужилаца, Службени гласник Републике Србије бр. 39/2018

Одлука о избору министра финансија, Синише Малог, Службени гласник Републике Србије бр. 40/2018

Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица, Службени гласник Републике Србије бр. 34/2018

Правилник о наградама и признањима у Министарству унутрашњих послова, Службени гласник Републике Србије бр. 38/2018

Правилник о начину вршења унутрашње контроле (полицијских службеника и других запослених у Министарству унутрашњих послова), Службени гласник Републике Србије бр. 39/2018

Правилник о начину спровођења теста интегритета (полицијских службеника и других запослених у Министарству унутрашњих послова), Службени гласник Републике Србије бр. 39/2018

Решење о разрешењу вршиоца дужности помоћника директора Управе за заједничке послове републичких органа, Бранислава Божића, Службени гласник Републике Србије бр. 37/2018

Решење о постављењу вршиоца дужности помоћника директора Управе за заједничке послове републичких органа, Александра Ребића, Службени гласник Републике Србије бр. 38/2018

Стратегија развоја мреже нове генерације до 2023. године, Службени гласник Републике Србије бр. 33/2018

Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори

Закон о потврђивању Меморандума о разумевању између Владе Републике Србије и Владе Државе Израел у вези са војном, одбрамбеном и одбрамбено-индустријском сарадњом, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 4/2018

Закон о потврђивању Меморандума о разумевању између Владе Републике Србије и Владе Републике Грчке о сарадњи у оквиру Атинског мултинационалног стратешко-поморског координационог центра („AMSCC“), Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 4/2018

Закон о потврђивању Меморандума између Владе Републике Србије и Владе Републике Српске о сарадњи у области ваздухопловства, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 4/2018

Закон о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Владе Румуније о сарадњи у области одбране, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 4/2018

Обавештење о датуму ступања на снагу Радног аранжмана између МУП Републике Србије и Агенције Европске уније за обуку органа за спровођење закона, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 4/2018

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Правилник о допуни Правилника о изгледу „Службеног листа Аутономне Покрајине Војводине“, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 22/2018

Службени лист Града Београда

Одлука о потврђивању мандата одборника Скупштине Града Београда, Службени лист Града Београда бр. 35/2108

ФИНАНСИЈЕ И ПРИВРЕДА

Службени гласник Републике Србије

Закон о посебним условима за реализацију пројекта изградње станова за припаднике снага безбедности, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2018

Закон о изменама и допунама Закона о пловидби и лукама на унутрашњим водама, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2018

Закон о поступку уписа у катастар непокретности и водова, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2018

Закон о изменама и допунама Закона о превозу терета у друмском саобраћају, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2018

Закон о изменама и допунама Закона о превозу путника у друмском саобраћају, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2018

Закон о путевима, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2018

Закон о железници, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2018

Закон о безбедности у железничком саобраћају, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2018

Закон о интероперабилности железничког система, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2018

Закон о Централној евиденцији стварних власника, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2018

Закон о изменама и допунама Закона о посредовању у промету и закупу непокретности, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2018

Закон о изменама и допунама Закона о безбедности саобраћаја на путевима, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2018

Уредба о распореду и коришћењу средстава за субвенционисање заштићених природних добара од националног интереса у 2018. години, Службени гласник Републике Србије бр. 34/2018

Уредба о утврђивању Годишњег програма мониторинга статуса вода за 2018. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 35/2018

Уредба о утврђивању Програма подршке спровођења мера популационе политике у Републици Србији за 2018. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 36/2018

Уредба о условима и начину привлачења директних инвестиција, Службени гласник Републике Србије бр. 37/2018

Уредба о условима за пружање квалификованих услуга од поверења, Службени гласник Републике Србије бр. 37/2018

Уредба о допунама Уредбе о утврђивању Државног програма обнове јавних објеката у јавној својини у секторима образовања, здравства и социјалне заштите, Службени гласник Републике Србије бр. 37/2018

Уредба о допуни Уредбе о утврђивању Државног програма обнове инфраструктуре која је у надлежности јединице локалне самоуправе, Службени гласник Републике Србије бр. 37/2018

Уредба о измени и допуни Уредбе о утврђивању Државног програма обнове јавних објеката у јавној својини у секторима образовања, здравства и социјалне заштите, оштећених или порушених услед дејства поплава у мају и јуну 2017. године, Службени гласник Републике Србије бр. 37/2018

Уредба о измени и допуни Уредбе о утврђивању Државног програма обнове инфраструктуре која је у надлежности јединице локалне самоуправе оштећене или

порушене услед дејства поплава у мају и јуну 2017. године, Службени гласник Републике Србије бр. 37/2018

Уредба о утврђивању Програма извођења радова на заштити, уређењу и коришћењу пољопривредног земљишта за 2018. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 39/2018

Одлука о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана подручја посебне намене манастира Студеница, Службени гласник Републике Србије бр. 37/2018

Одлука о изменама и допунама Одлуке о условима и начину рада девизног тржишта, Службени гласник Републике Србије бр. 37/2018

Одлука о изменама Одлуке о утврђивању степена ризика издаваоца дужничких дугорочних хартија од вредности у које резиденти могу да улажу у иностранству, Службени гласник Републике Србије бр. 37/2018

Одлука о измени и допуни Одлуке о условима под којима и начину на који резиденти могу држати девизе на рачуну код банке у иностранству, Службени гласник Републике Србије бр. 37/2018

Одлука о изменама Одлуке о обрасцима и садржини позиција у обрасцима финансијских извештаја за банке, Службени гласник Републике Србије бр. 38/2018

Одлука о Завршном рачуну Националне службе за запошљавање за 2017. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 38/2018

Одлука о изради Просторног плана подручја посебне намене Специјалног резервата природе „Клисуре реке Милешевке“, Службени гласник Републике Србије бр. 39/2018

Одлука о образовању Радне групе за израду стратешког документа за унапређење производње и тржишта малине у Републици Србији, Службени гласник Републике Србије бр. 39/2018

Исправка Одлуке о изради Просторног плана подручја посебне намене Националног парка „Тара“, Службени гласник Републике Србије бр. 38/2018

Правилник о условима које морају да испуњавају квалификовани електронски сертификати, Службени гласник Републике Србије бр. 34/2018

Правилник о условима које мора да испуњава квалификовано средство за креирање електронског потписа односно печата и условима које мора да испуњава именовано тело, Службени гласник Републике Србије бр. 34/2018

Правилник о измени Правилника о условима и начину остваривања права на подстицаје у сточарству за квалитетна приплодна грла, Службени гласник Републике Србије бр. 34/2018

Правилник о допуни Правилника о начину, алатима и средствима којима се обавља привредни риболов, као и о начину, алатима, опреми и средствима којима се обавља рекреативни риболов, Службени гласник Републике Србије бр. 34/2018

Правилник о техничким правилима за чамце, пловећа тела и плутајуће објекте, Службени гласник Републике Србије бр. 35/2018

Правилник о усклађеним износима оствареног укупног месечног прихода домаћинства, као услова за стицање статуса енергетски угроженог купца, Службени гласник Републике Србије бр. 36/2018

Правилник о утврђивању мера за рано откривање, дијагностику, спречавање ширења, сузбијање и искорењивање инфекција живине одређеним серотиповима салмонела, Службени гласник Републике Србије бр. 36/2018

Правилник о измени Правилника о стандардном класификационом оквиру и Контном плану за буџетски систем, Службени гласник Републике Србије бр. 36/2018

Правилник о изменама Правилника о условима и начину вођења рачуна за уплату јавних прихода и распоред средстава са тих рачуна, Службени гласник Републике Србије бр. 36/2018

Правилник о допунама Правилника о ограничењима и забранама производње, стављања у промет и коришћења хемикалија, Службени гласник Републике Србије бр. 36/2018

Правилник о границама садржаја радионуклида у води за пиће, животним намирницама, сточној храни, лековима, предметима опште употребе, грађевинском материјалу и другој роби која се ставља у промет, Службени гласник Републике Србије бр. 36/2018

Правилник о изменама и допунама Правилника о летачком особљу, Службени гласник Републике Србије бр. 37/2018

Правилник о изменама и допунама Правилника о обрасцима пореских пријава за утврђивање пореза на доходак грађана који се плаћа по решењу, Службени гласник Републике Србије бр. 38/2018

Правилник о издавању картографских публикација, Службени гласник Републике Србије бр. 38/2018

Правилник о ближим условима које мора да испуњава именовано тело за оцењивање усаглашености возила, као и услови, поступак и начин вођења регистра издатих, одузетих, односно враћених АDR сертификата о одобрењу за возило, Службени гласник Републике Србије бр. 39/2018

Правилник о врстама и садржини образложења квалификованих и неквалификованих трошкова и обрасцу захтева за доделу и исплату подстицајних средстава инвеститору који у Републици Србији производи аудиовизуелно дело, Службени гласник Републике Србије бр. 39/2018

Правилник о подстицајима за спровођење активности у циљу подизања конкурентности кроз сертификацију система квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла, Службени гласник Републике Србије бр. 39/2018

Правилник о измени Правилника о међународној потврди (сертификату) о улову и листи производа рибарства за које нису потребне међународне потврде (сертификати) о улову, Службени гласник Републике Србије бр. 39/2018

Правилник о измени и допунама Правилника о утврђивању Плана издавања пригодних поштанских марака и вредносница и мотива редовних издања поштанских марака и вредносница, Службени гласник Републике Србије бр. 39/2018

Правилник о утврђивању Годишњег програма пострегистрационе контроле средстава за заштиту биља за 2018. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 40/2018

Правилник о изменама и допунама Правилника о условима за расподелу и коришћење средстава Буџетског фонда за воде Републике Србије и о начину расподеле тих средстава, Службени гласник Републике Србије бр. 40/2018

Решење о додели средстава прикупљених по основу одлагања кривичног гоњења, Службени гласник Републике Србије бр. 38/2018

Годишњи извештај о реализацији послова извоза, увоза, пружања брокерских услуга и техничке помоћи у области наоружања и војне опреме за 2016. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 38/2018

Годишњи извештај о реализацији послова извоза, увоза, пружања брокерских услуга и техничке помоћи у области робе двоструке намене за 2016. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 38/2018

Листа биоцидних производа уписаних у Регистар биоцидних производа у 2017. години, Службени гласник Републике Србије бр. 35/2018

Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори

Амандман Споразума о донацији између Владе Републике Србије и Владе Републике Француске за финансирање претходних студија изводљивости пројекта београдског метроа потписаног 20. априла 2012. године у Београду, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 4/2018

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Правилник о додели средстава за суфинансирање инвестиција у пчеларство на територији Аутономне Покрајине Војводине у 2018. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 21/2018

Правилник о додели средстава за подизање нових рибањака и реконструкцију постојећих на територији АП Војводине за 2018. годину, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 21/2018

Правилник о додели подстицајних средстава путем конкурса за суфинансирање активности код поступака комасације на територији АП Војводине у 2018. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 21/2018

Правилник о измени Правилника о додели средстава за суфинансирање набавке конструкција и опреме за биљну производњу у заштићеном простору на територији АП Војводине у 2018. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 21/2018

Правилник о додели бесповратних средстава за финансирање и суфинансирање пројеката невладиних организација и непрофитних институција у 2018. години, за унапређење сазнања деце у предшколским установама, као и ученика основних и средњих школа на подручју Аутономне Покрајине Војводине о ефикасном коришћењу енергије, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 21/2018

Правилник за доделу средстава за одржавање традиционалних манифестација у 2018. години на територији АП Војводине, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 22/2018

Правилник о додели подстицајних средстава за финансирање интензивирања коришћења пољопривредног земљишта којим располажу научноистраживачке установе и институти и средње пољопривредне школе – путем набавке опреме, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 22/2018

Покрајинска скупштинска одлука о доношењу Просторног плана подручја посебне намене заштићених природних добара „Окањ бара“ и „Русанда“, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 23/2018

Покрајинска скупштинска одлука о изменама Покрајинске скупштинске одлуке о оснивању Покрајинског завода за заштиту природе, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 23/2018

Правилник о додели бесповратних средстава привредним субјектима за допринос развоју социјалне економије АП Војводине у 2018. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 23/2018

Правилник о додели средстава за субвенционисање предузетника, микро и малих правних лица од интереса за развој и ревитализацију послова који се сматрају уметничким и старим занатима, односно пословима домаће радиности у 2018. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 23/2018

Правилник о додели бесповратних средстава микро и малим привредним друштвима и предузетницима за субвенционисање издатака за набавку репроматеријала у 2018. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 23/2018

Правилник о додели бесповратних средстава микро и малим привредним друштвима и предузетницима за субвенционисање издатака за набавку машина или опреме или софтвера, или за стицање нематеријалне имовине у 2018. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 23/2018

Службени лист Града Београда

Одлука о изменама и допунама Одлуке о оснивању и раду Службе за буџетску инспекцију, Службени лист Града Београда бр. 35/2018

РАДНИ ОДНОСИ, ЗДРАВСТВЕНА И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Службени гласник Републике Србије

Одлука о максималном броју запослених у Министарству унутрашњих послова, Службени гласник Републике Србије бр. 34/2018

Одлука о образовању Комисије за истрагу последица НАТО бомбардовања 1999. године по здравље грађана Србије, као и утицај на животну средину, са посебним освртом на последице које је оставила употреба пројектила са осиромашеним уранијумом, Службени гласник Републике Србије бр. 38/2018

Одлука о избору чланова Комисије за истрагу последица НАТО бомбардовања 1999. године по здравље грађана Србије, као и утицај на животну средину, са посебним освртом на последице које је оставила употреба пројектила са осиромашеним уранијумом, Службени гласник Републике Србије бр. 39/2018

Правилник о Номенклатури лабораторијских здравствених услуга на примарном, секундарном и терцијарном нивоу здравствене заштите, Службени гласник Републике Србије бр. 34/2018

Правилник о изменама и допунама Правилника о уговарању здравствене заштите из обавезног здравственог осигурања са даваоцима здравствених услуга за 2018. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 38/2018

Правилник о увозу медицинских средстава која нису регистрована, Службени гласник Републике Србије бр. 39/2018

Правилник о посебним елементима процене ризика, посебним критеријумима за процену ризика, посебним елементима плана инспекцијског надзора и учесталости вршења инспекцијског надзора здравствене инспекције, Службени гласник Републике Србије бр. 39/2018

Правилник о изменама и допунама Правилника о медицинској рехабилитацији у стационарним здравственим установама специјализованим за рехабилитацију, Службени гласник Републике Србије бр. 39/2018

Решење о обустави од извршења дела Ближих критеријума за закључивање уговора о раду наставника након 65. године живота, Службени гласник Републике Србије бр. 34/2018

Посебан колективни уговор о изменама и допунама Посебног колективног уговора за државне органе, Службени гласник Републике Србије бр. 34/2018

ОБРАЗОВАЊЕ, НАУКА, КУЛТУРА И ФИЗИЧКА КУЛТУРА

Службени гласник Републике Србије

Закон о војном образовању, Службени гласник Републике Србије бр. 36/2018

Одлука о броју студената за упис у прву годину студијских програма основних струковних, академских и интегрисаних студија који се финансирају из буџета Републике Србије за високошколске установе чији је оснивач Република Србија у школској 2018/2019. години, Службени гласник Републике Србије бр. 37/2018

Одлука о броју студената за упис у прву годину студијских програма основних струковних студија који се финансирају из буџета Републике Србије за високе школе струковних студија чији је оснивач Република Србија у школској 2018/2019. години, Службени гласник Републике Србије бр. 37/2018

Одлука о броју студената за упис у прву годину студијских програма мастер академских студија који се финансирају из буџета Републике Србије за високошколске установе чији је оснивач Република Србија у школској 2018/2019. години, Службени гласник Републике Србије бр. 37/2018

Одлука о броју студената за упис у прву годину студијских програма докторских академских студија који се финансирају из буџета Републике Србије за високошколске установе чији је оснивач Република Србија у школској 2018/2019. години, Службени гласник Републике Србије бр. 37/2018

Одлука о стицању статуса института од националног значаја (Институт за ратарство и повртарство у Новом Саду), Службени гласник Републике Србије бр. 38/2018

Правилник о садржају и обрасцу лиценце наставника, васпитача и стручних сарадника, Службени гласник Републике Србије бр. 36/2018

Правилник о ближим условима и начину остваривања исхране деце у предшколској установи, Службени гласник Републике Србије бр. 39/2018

Решења о додели новчане награде за спортске резултате, Службени гласник Републике Србије бр. 36/2018

Службени лист Града Београда

Одлука о изменама Одлуке о мрежи основних школа у Београду, Службени лист Града Београда бр. 31/2018

РАЗНО

Службени гласник Републике Србије

Индекси потрошачких цена за април 2018. године, Службени гласник Републике Србије бр. 37/2018

Подаци о просечним зарадама и просечним зарадама без пореза и доприноса по запосленом за март 2018. године, Службени гласник Републике Србије бр. 39/2018

Службени лист Града Београда

Показатељ потрошачких цена у марту 2018. године, Службени лист Града Београда бр. 31/2018

2

СПИСАК ПРЕТЦЛАТА НА ДНЕВНЕ ЛИСТОВЕ, СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА И ЧАСОПИСЕ ЗА ПОТРЕБЕ БИБЛИОТЕКЕ УПРАВЕ У 2018. ГОДИНИ

ДНЕВНИ ЛИСТОВИ И ЧАСОПИСИ

1.	АЛО
2.	БЛИЦ
3.	ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ
4.	ВРЕМЕ
5.	ДАНАС
6.	ИНФОРМЕР
7.	КУРИР
8.	НЕДЕЉНИК
9.	НИН
10.	ПЕЧАТ
11.	ПОЛИТИКА

СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА

1.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
2.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ – МЕЂУНАРОДНИ УГОВОРИ
3.	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ АП ВОЈВОДИНЕ
4.	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ ГРАДА БЕОГРАДА

СТРУЧНИ ЧАСОПИСИ

1.	ЛИПАР: часопис за књижевност, језик, уметност и културу
2.	РС PRESS
3.	ПРАВНА ПРАКСА: часопис за примену прописа

ОСТАЛЕ СЕРИЈСКЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ

1.	БИЛТЕН ДРЖАВНОГ ПРАВОБРАНИЛАШТВА
2.	БИЛТЕН ЈАВНИХ ФИНАНСИЈА
3.	БИЛТЕН МИНИСТАРСТВА ДРЖАВНЕ УПРАВЕ И ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ
4.	БИЛТЕН РЕПУБЛИЧКОГ ЗАВОДА ЗА СТАТИСТИКУ
5.	БИЛТЕН УСТАВНОГ СУДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
6.	МЕСЕЧНИ СТАТИСТИЧКИ ПРЕГЛЕД
7.	САОПШТЕЊА РЕПУБЛИЧКОГ ЗАВОДА ЗА СТАТИСТИКУ

3

ПРЕГЛЕД СТАРИХ ПУБЛИКАЦИЈА

Изразећи у сусрет све израженијим захтевима корисника да пронађу одговор на специфична питања из професионалне праксе, кроз Информативни билтен континуирано ћемо упознавати своје читаоце са садржајима старих књига из богате ризнице библиотеке Управе. Наш фонд обухвата, између осталог, и вредне писане документе који, осим документационе, имају и научну и стручну вредност. Будући да су посредни књиге од историјског значаја, као и периодична издања и друге драгоцене библиотечке целине којима располажу постојећи фондови, овим путем настојали смо да проширимо лектуру свима онима који желе да се стручно усавшавају. Напомињемо да ове књиге (из којих дајемо само изводе) могу да се користе само у читаоници библиотеке Управе за заједничке послове републичких органа.

За овај број издвајамо:

- 1. Српска краљевска академија: Живот и обичаји народни, Београд: 1925.**
- 2. Јован М. Павловић: Неимари Југославије, Београд: 1934.**

У наредним бројевима Информативног билтена наставићемо са приказима тематски и жанровски разноврсних публикација нашег богатог фонда.

СРПСКА КРАЉЕВСКА АКАДЕМИЈА

СРПСКИ ЕТНОГРАФСКИ ЗБОРНИК
КЊИГА ТРИДЕСЕТ ДРУГА

ДРУГО ОДЕЉЕЊЕ

ЖИВОТ
И
ОБИЧАЈИ НАРОДНИ

КЊИГА 14.

РАЗЛИЧИТА ГРАЂА
ЗА НАРОДНИ ЖИВОТ И ОБИЧАЈЕ

УРЕДИЛИ

Др. ТИХ. Р. ЂОРЂЕВИЋ

И

Др. ВЕСЕЛИН ЧАЈКАНОВИЋ

БЕОГРАД

ШТАМПА ЗАДРУГА ШТАМПАРСКИХ РАДНИКА „РОДОЉУБ“, КНЕЗ МИХАИЛОВА 3

1.25.

16. Печање ракије

Ракија се пече понајвише преко зиме. Њу највише пеку од шљива и од комине. Од шљива испечена ракија зове се *шљивовица*, а од комине *комовица*. У народу ова два краја више се пије шљивовица но комовица. Ракија се пече у казану. Казан има ове делове: *казан* (1), *капак* (2), *лулу* (3), *табарку* (4), *посијану* (буцу или чобању — цбан) (5), *пећ* (пећину или фуруну) (6) и *славих* (7). Пећ праве (озидају и олепе) сами сељаци, а тако и славих, а све остало се купује. Казан и лула су од бакра и они се купују од казанџија. Остало је све од дрвета (дуга) и све праве качари (капак, табарку и поставу). Табарка је највећи део. Она је у доњем крају ужа, а у горњем шира. Напуњена је водом и кроз њу пролази лула. Капак је у доњем крају шири, а у горњем ужи и има дрвени *рукавац*, који се утиње у лулу. Казан има данце, платна и шедро. Он је у доњем крају шири, а у горњем мало ужи. Он је некретан и узидан је над пећином или фуруном, При овоме узиђивању пази се да не буде много на ватри (тј. да му данце не буде сво над ватриштем), јер ће после бити незгодан за печење ракије. На шедро од казана, или управо на онај горњи изолучени венац од шедра, намешта се капак. Постава, цбан, буца или чобања, у свему је налик на чабар или половницу (од 60 кг.), само што је ова и с горње стране заданчена, и што на овоме горњем данцету има две рупе: кроз једну пролази ракија из луле, а кроз другу се испље ракија из исте. Поред овога уза сваки казан иду још и ове потребне ствари: *чаркач* или *потикач*, којим се ватра чарка; *чабрњак* па који се доноси чабар с цибром и односи постава с ракијом; *рабуш*, којим се, помоћу мером оверених уреза, мери ракија, колико је кила изашла; [На рабушу су обележени: пола кг. тачком или убодом (боцком), кило цртом (урезом), пет кг. у виду оштрог угла или као римско пет, десет кг. као римско десет, петнаест кг. овако ψ , а двадесет као римско двадесет (XX), двадесет и пет овако Ψ]; *дрвена чаша* или *чашуља*, са великом усправљеном дршком (8), којом се проба каква је ракија; *плашмена крпа*, која се меће на већи отвор од поставе, па кроз њу пролази или се цеди ракија. Њу на неким поставава ова је рупа сасвим мала, колико сврдлом провртена. Код таквих се не меће крпа на ту рулу, већ у исту се утура мала *вунца*

(левак, направљен од врга), па се после на њу метне крпа. Славић се прави од ракљастог (чаталастог) дрвета, коме је један крај краћи, а други дужи и зашиљен, то се углави у доњи крај луле и зашиљени део остане да стрчи из луле, за 2—3 см. па низ исти цури или склизни ракија из луле у поставу. У казански прибор спада још и *кошања* (дрвена, велика, ложица), којом се избаца цибра из казана на поље, и подмерени бардачић или ибричић (обично од 1 кгр. запремине), којим се узима *испек* (ракија) из поставе. Испек узима сопственик или газда од казана од туђина који налаже, и то обично по 1 кгр. ракије од испеченог казана. Ракија се из поставе вади *ајдуком* или *нашћегом*.

Казан се налаже свагда у јутру рано. Прво се из казана избаци цибра, па се добро испере (помоћу воде и крпе, која се после меће или завија око рукавца на капку). После овога испере се капак и лула. Лула се испира нарочитом крпом, која је углављена на дугачком и јаком пруту. При овом испирању један држи дланом на доњем отвору од луле (пошто се претходно славић одатле уклопи), а други сипа у исту воду, па завуче крпу и њом трља по лули, на више и на ниже, док је добро не испере, па се за тим вода проспе у неки суд који се подметне под лулу. За овим се из бачве или из каце изваде пуна два чабра цибре (шљивоша, комине), која се на чабрњаку пренесе и сипа у казан. После овога на казан се намести капак, коме се све ивице у наоколо облепе блатом. Исто тако блатом се олепи и мокром крпом увије и место где рукавац улази у лулу. За овим се под лулу намести постава (чобања) у коју се сипа мало воде. Кад се ово све уради, онда се подложи пећ или фуруна испод казана. За ложење пећи бирају се нарочито крупна и здрава дрва. Пошто се пећ напуни дрвима и ватра потпали, онда остали помагачи, који су налагали казан, иду да гледају други посао, а ту остане да се налази само једно из куће (обично које женско, које уз ово ради и по који ручни посао). Чувару казана је дужност да pazi: да ракија на време пође, да не иде јако ни слабо, да не иде с паром (димом), да се ватра не загаси, да казан не провали (код капка), и др. Кад ракија пође, онда се фуруна напуни добрим дрвима и затворе врата и одушка (вентил) на истој, тако се на тој ватри тера докле год треба да иде. Од једног казана шљива овде се добија

20 кгр. ракије од 10 гради или 30 кгр. од 8 гради. А од једног казана комине добива се 15 кгр. ракије од 10 гради или 20 кгр. од 8 гради (наравно, ако је комина добра и ако није пропирана. [Види казан са свима деловима на 20. слици].

Место или зграда, где је казан намештен зове се *казаница*. Данас се казанице налазе у дворишту, ту у близини куће, а некада су биле (па и данас их по негде има) на сеоским раскрсницама или у средини неког великог шљивака или воћњака. У казаници или одмах ту до ње налазе се и судови (бачве и каце) са шљивама. Данас казане имају само имућнији људи. На једном казану пеку неколико кућа из непосредне околине. Ну који има много шљива да пече, он узима казан под испек од онога који га има. А кад испече на њему све шљиве, онда му враћа натраг казан и буре са испеком (ракије). Има и ортака у казану (то су обично браћа), у ком случају они деле испек, или један узима једног, а други другог дана. Кад се постави измакне онда је обичај да се комшије (суседи) и пролазећи пријатељи и сродници позову на ракију. Ово позивање бива и узајамно. Неки пак *накомице* сараћају да пробају каква је ракија изашла. У томе се по неки пут јако напију.

У старо време, причају, да казани нису имали табарку. За то су лулу увијали дебелим слојем ржане сламе, па је преко ње текла вода, од реке или потока, која се нарочито за то ту навртала. Због тога су казани, у то време и могли да буду само тамо где је било текуће воде и где је се могао наместити згодан слат за непрекидно квашење луле. Таквих казана (без табарке) и данас има у Колашину и Власојевићима. Неки доказују да овакви казани дају много бољу ракију, но они с табарком, у којој се вода брзо угреје. Још се прича да у старо време нису били дрвени капци на казанима, већ земљани, које су правили лончари. Ови земљани капци и данас се могу видети у врањском, пиротском и нишком округу.

Има неколико народних прича о томе, како је постао казан и ракија. Између осталих, да поменемо ову: У старо време, кажу, били су људи много добри. Певали су, смејали се и радили. Нико се ни с ким није никад тукао, нико никога није никада тужио. Ђаволу буде криво, што су људи тако добри, па стане смишљати и довијати се како ће да их направи да буду рђави и наопаки. На сто начина се довијао

и никако није могао да успе. Најзад се направи стари калуђер, па набере доста трњина, које метне у једну тестију, па их остави, да ту угњиле. Кад су трњине биле умекле, а он их прелије мало водом, па тестију одозго затисне једним вргом који је имао криву, и на крају мало проваљену, дршку. Сад метне тестију на ватру и тако стане пећи оне трњине. У печењу из трњина почне излазити нека љута и горка бистра чорба, која се почне купити у вргу. Окуси ђаво ту чорбу и кад је видео каква је, стане скакати од радости говорећи сам себи: „Ах, сад су људи моји“. Кад је скувао доста такве љуте чорбе, он се направи врач, па отиде у оближњи град и објави свету, како он има код себе воду, коју кад човек пије он може да умре, па да види све мртве на ономе свету и опет да оживи. Чује то свет у граду, па потрчи врачу од кога, за скупе новце, стане куповати ту чудотворну воду. Који су били богатији они су више узели, па су више и попили. Од пића се опијали, па су по друмовима падали, као да их је чума тукла. После се трезнили и причали шта су све видели док су били „на ономе свету“. Чује се то на далеко и свет нагрне са свију страна да купује и да пије ту чудну воду. Али после многи нису падали на умор, као они први, већ су беснели, па се између себе свађали, цовали, тужили, тукли, и радили све друго што не ваља. А ђаво је сад био још више радостан и весео. Па да би још више имао ове љуте воде, коју је свет тако много тражио, он направи велики казан, капак и лулу, од земље, па у њему почне пећи ракију, прво од ситних трњина, па после од шљива, које је он био посадио и однеговао. И од тога доба ђаво хвата људе у своје замке највише помоћу ракије.

17. Сточарство

Коњима дају имска већином по боји длаке, као: *вранац* (црн), *белац* или *ђогаји* (бео), *кулаш* (бледо жут), *дората* (затворено црвен), *мрков* (црнкаст), *зеленко* (сед), *алиш* (жуто црвен), *лисак* (има бело чело), *пушала* (има беле ноге при дну до копита), *мишко* (мишје боје). Ну ове су општа коњска имена. Иначе они имају и своја нарочита имена, као: *Лабуд*, *Звездан*, *Зоран*, *Ждралин*, *Кушља*, и др. Коњ *лисак* или *брњаш* (коме је бела горња или доња или обе успице) не ваља, јер може да буде *абраш* (коњ коме је бела кожа под репом). Који коњ

има два *нишана* или завијутка на челу, па ти завијуци нису упоредо, онда је добар; а ако су завијуци (нишани) упоредо онда није добар. По народном уверењу кад коњ има једну ногу путасту (при дну белу) вреди хиљаду гроша, кад има две путасте ноге вреди две хиљаде гроша, кад има три путасте ноге вреди три хиљаде гроша, а кад има четири путасте ноге, онда вреди — куршум у чело. Ако је коњ (алат) путаст у две предње или у две задње ноге, онда се каже да је *чифшелија*, и не ваља. Алат је у опште зломишљен коњ и нерадо га купују.

На пазару продавци се на разне начине довијају да продаду рђавог коња и тако да преваре купца. У овоме се нарочито одликују цигани *џамбаси*. Тако они ћоравом коњу напуне оно уво које је на страни ћоравог ока, сољу и уво увежу, те коњ прогледа (отвори затворено око). Али због тога везивања око ува му побели длака. И купац, који то зна, чим то види неће тога коња да купи. Ако коњ кривље на једну ногу вежу му жицом и другу здраву ногу под *кичицом* и добро стегну, те коњ и на њу кривље, и тада купац који то не зна, може лако да се превари, те да купи сакатога коња. Старом коњу подсеку реп и гриву, те га тако подмладе. Коњу *шћекневезу* даду да прогута парче сланине, услед чега обустави кашљање за време.

Онај је коњ добар: који је *шокмак* (онижи растом, а шуроких прсију); који при јахању чепа задње ноге; који има: малу главу, путасте очи и широке ноздрве, усправљене кичице, танке ноге, сразмерно велику копиту (ни сувише малу, ни сувише велику), танак реп, дугуљаст труп, округле и више хоризонталне (а не косе) *сапи*, равна леђа, чврсту и жилаву копиту (да не прска при подкивању), гриву на десној страни, а особито кад му се длака на гриви сама плете у перчин (у ком случају се верује да је коњ видовит и да га више ноћу јашу); који при касу баца предње ноге напред и лепо их савија у колену, и који диже главу на високо.

Рђав је коњ онај, који има: обаљене сапи ниже, користаста леђа (*белеш*), гриву на левој страни, испуцале копите; који удара ногу о ногу при ходу (*косо се*); који је лисаст или брњаст; који има шарене очи (*чакараси*); који има под репом белу кожу (*абраш*); који има *шрн* (нека врста коњске болести, као узетост или реуматизам) у предњим ногама (при-

овој болести коња жигне у предњим ногама и он се у часу стрпа на земљу, те га је опасно јакати), који има један кук нижи (*лијокукиш*); који има сувише танак труп (*колансуз*), те га је опасно јакати, јер му се уз брдо често суља колан на предњи крај, а с коланом и седло, услед чега га је опасно јакати; који има врло велики трбух (*шкембав*), који осакати у зглобовима задњих ногу (каракуш), те ове отекну у колену и укоче се, услед чега, кад се охлади, не може да мрдне.

Коњ има ход: *од*, *раван* (араван), *нас* и *галој*. Употребљује се за вучу кола и за јахање. Сељак је према њему доста немилостив и каже: Не музе се, не једе се, вучу ми не даје, па шта одбијем од његових леђа. Кад се кобила ождреби сву ће осталу стоку у својој близини тући, те за то, пред ждребљење, мора бити засебно одвојена. А да је кобила заиста ждребна може да се по овоме позна. Кад јој се сипа полако вода, почев од ушију, па низ грбину до репа, она се од воде протресе. Ако протресе семо главу и врат — ждребна је: а ако се цела протресе — није ждребна.

У говеда рачунају се: во, крава, теле, јунац и јуница. Овде волове зову: *сивоња*, *плавоња*, *галоња*, *зекоња*, *жушоња*, *мркоња*, *шароња* (све по боји длаке); или: *прекоња* (ако му рогови иду у преко), *јелоња* (ако има више и дугачке рокове), *кишоња* (ако има велики ђердан и китаст реп), *дивоња* (ако има леп став у ходу); или: *средоња* (ако се отелио у среду), *лешоња* (ако се отелио у петак), *недоња* (ако се отелио у недељу).

Кад говеда ступи у трећу годину збаци два предња зуба. А кад буде у четвртој години збаци још два предња зуба. У петој години збаца све зубе. Од шесте године није му могуће одредити по зубима године старости, те се тада гледа, да ли је зубе *поравњало*, *пошкољало*, или је *оштрбело*, те се по томе цени да је старо. Ну у колико се то не познаје по зубима познаје се по роговима. Колико прстенова има на говеђем рогу, толико има година старости. А ако је рокове много подклало (у корену отањило), онда се каже да је много старо. Старе волове зову *крце*. Во са буљовим очима и широким челом добар је за вучу. *Двојајас* је во који има два ђердана под гушом (на грудима), и такав се во рачуна у добру или ваљану стоку. Во се на паши препињас конопцем за леву предњу ногу. Коњ се при препињању заулари или се веже

око врата (гуше). Да се не би конопац упрео, код препете стоке, она се препиње помоћу *пајвана*. Пајван се прави од гвожђа и има две злке: једну за колац и једну за конопац. *Поводник* је краћи коночић, који се везује воловима за рогове или уларе и помоћу истих волови се *пороже* (тј. састављају). *Рзак* је во који није добро ујаловљен. Кад се крава отели, онда одмах задоје теле оним њеним првим млеком, те да би га исто *прочишћило* или протерало на поље. При продаји кусом волу настављају реп, а крицу метну рог, па увију конопцем, те купац не може лако да примети те подвале. Млечна крава познаје се: ако јој је на врх репа испод длака жут онај прут (или *широка*), а ако је бео није млечна; ако позади бутине има рупу у коју могу да се завуку сви ручни прсти, сем палца; ако су ребра ретка, а трбух велики (крошњат); ако јој је пунак велики и има велике жиле одоздо по трбуху. Најбоље је време да крава води (спари) о Св. Илији или од Петрова Дана па до Пантелије. Ако су волови у јарму променили места (дешњак на леву страну, а левак на десну), онда се каже да су *препрегнуши* или *преваћени*.

Обична *српска* раса говеди је боје сиве (највише), жуте, мургасте или мрке. По узрасту је ситна (приземаста) са кратким ногама и широком снагом (телом), малим (виластим) роговима, китњастим црним репом, црном слузокожом на ноздрвама, црним језиком и непцима и великом рожњачом у оку, тако да се белизна и не види. Нарочито се ова раса била развила и лепо однеговала долином В. Мораве под именом „ресавска говеда“. Данас се та домаћа раса говеди овде скоро сасвим изгубила и замењена је *швајцарском расом*. Швајцарска су говеда много крутнија од наше домаће расе. Боје су жуто-црвене или шарена. Језик, непци и ноздрве су им бледо-црвени и шарени. У очима им је рожњача мала, а белизна велика и види се. Реп им је бео и китњаст. Рогови су им мали. Ове расе говеди има данас у ова два краја, од прилике 80%. Она је боља за трговину (због меса), а за рад је издржљивија српска раса.

Овце се обично зову: *белица* (бела по лицу), *гаља* или *гаца* (црна) *шара* (шарена), *калуша* (има велике црне пеге по образу), *жука* (жута по образу), *зрња* (има мале црне пеге по образу), *роша* (има рогове), *звонара* (носи звоно, клепетушу),

итд. Овај који има упредене рогове и натраг посувраћене (заметнуте) зове се *угич*. Овце се шишају у пролеће (обично по Ђурђеви дану) кад им вуна *подиђе*, тј. кад под старом вуном порасте нова. „Нећу овце још да шишам (стрижем), јер још нису *подишле*“ (вели неко, кад га ко запита). Рано с пролећа овце се *почишћају*, тј. ошиша им се вуна на репу, под репом, низ бутине и по трбуху, јер се обично туда, од силне пролетње траве убалегају, те их је незгодно мустити. Та вуна зове се *почисти*.

Стока са малим вименом (сисама) зове се *чипава*. Стоку помешану из више чопора, стада или крда, морају *скрдити* (сложити, умирити), те да се не коље између себе (нарочито свиње). Кад који коме учини стоком штету, онда сопственици те стоке кажу да је стока *пријарнула*. У том случају *режу*, (оцењују) *поприцу* (штету) било сами заинтересовани, било помоћу власти (општинског суда). Добро грло стоке оставља се за *заплат*. Ако се један исти заплат за дуго година одржава, онда се то зове *поврз*. Парене или спаривање зове се: код оваца *мркање*, код коза *ирцање*, код крава *вођење* (није му још крава водила), код кобила *пашење*, код свиња *букаренење*. А кад које од стоке (овца, коза, крава, кобила или свиња) пред порођај спусти млеко у виме, онда се каже да је *причала*, и тада је: овца *сјагња*, коза *скозна*, крава *сиселна*, кобила *ждребна*, свиња *скошна*. После порођаја истих каже се: овца се *ојагњила*, коза се *окозила*, крава се *отелила*, свиња се *окотила*, кобила се *ождребила*.

Скоро сву живину насађују с пролећа у фебруару или марту месецу на непарап број јаји (при чему увек избегавају број 13). Да не би стара живина, особито квочке, појеле храну пиладима, гради се од прућа *кочар* (сл. 21), у који се убаца храна, те мали пилићи прођу између шипала и уђу унутра по храну, а старке облећу околу.

Коњи се вабе са: на, на; на бре, на; цоп, цоп, цоп, или чоп, чоп, чоп; оди: А терају се са: њи, де, ајд, напред. Волови се вабе са: вош на, на; оди на, на. Телад се ваби са: цаво, цаво, цаво. Краве се вабе са: кавујс кав, кавујс. А терају се (гоне се) са: аеј еј, ојс, ајд, љок. Свиње се вабе са: мицки, мицки, мицки, мицки; еј ца мицки; мицки, мицки, мицки (прасад), камач мац (крмачу); гици, гици, гици; гудо, гудо, гудо (прасад). И језиком о горње пелце при зубима цукће налик

на глас у, исто као оно кад се човек изрази при неком чуђењу. Овде се вабе са: и тпр, твррррр. !; и белаааа!; тпре. Козе се вабе са: це којссс; којс, којс.

18. Гајење стоке

Чување и неговање домаће стоке не спада у редован посао сељака, већ то врше више узгред. Ну ми смо ипак овај део ставили у рубрику редовних послова, зато што поред земљорадње, одмах на друго место долази сточарство у сељачком занимању.

Од стоке, овде највише има оваца, па свиња и говеди, а најмање коња и коза. Од пернате живине има највише кокошију, па ћурака, гусака и шотака. Без кокоши није ни једна кућа. О домаћој живини старају се жене. Према томе овај посао долази у ред женских радова и о томе ће бити говора у другом делу овога списка.

Овце, свиње, говеда и козе (где их има) чувају по највише деца (чобанчићи). Зими пак њих више надгледају одрасла по деца. Кад је год лето време овце се редовно терају на *пашалук* (попас), а тако и говеда. Свиње се пак ретко изгоне, нарочито ако их има мало и ако за њих има велики заграђен шљивак или воћњак (без кога није скоро ни једна кућа у ова два краја). По томе свиње по највише бораве у шљиваку.

Који нема довољно паше или *чајира* за говеда, а има мали број грла, он их скоро цело лето „препиње“ у конопцац. Коња се пак редовно препињу. За препињање говеди и коња прави се нарочити копац, од каквог јачег дрвета, који мора да буде довољно јак и висок више од пола метра. Такви кочевци морају у горњем крају да буду заглавити, те како се не би конопцац скинуо (за то по неки остављају у горњем крају, на коцу, нарочиту кратку, доле окренуту куку). Прегнута стока помера се неколико пута преко дана. Говеда се при препињању највише везују за рогове, а коњи обично за предњу ногу. Ако би се коњ пустио у заграђен чајир да пасе онда се, да не би прескочио, сапиње, у обе предње ноге у нарочито за то начињену справу од гвожђа, која се зове *џушо*. Ако би се пак говеда пустила по заграђеном чајиру, онда да не би илот проваљивала, или да не би грањс на воћкама ломила — она се *сапињу*. То се сапињање врши, кад се говедо веже јаким конопцем за рогове и једну прву ногу.

При чувању стоке најглавнија се пажња обраћа на то да стока не уђе у туђе имање, и да не учини никакву штету. У случају веома ружног времена (нпр. кише), или о недељи и празницима, кад се и иначе други послови не могу радити, чобане (децу) замењују старији. Поред деце чобани бивају и стари људи, који нису за други посао.

Заједничких пашњака или *исџуста* (утрина, баталија, парлога) овде нема, те за то мора сваки стоку да чува само у своме имању. Као што је напред речено, некада је овде било више пашњака, више чајира, па и више стоке, — а данас (због оскудице у зиратној земљи) нема довољно паше, па је и број стоке смањен. Свиња је пак било много више док је било неподсљених планина, са крупном *жирородном* гором.

Сваки чобанин носи са собом прут. Ну за ово неће да узимају прут од шипка, чибуковине и пасдрена, јер се то *неваља*, по ради здравља код стоке. Исто тако не ваља се чобанан да носи јаја за стоком, јер ће после стока да болује од болести зване *јајченици*.

И ћурке и гуске чувају се као стока, те зато и њима треба нарочити чобанин. Ћурке се нарочито чувају по *сџр-нишџима*, после пожњевене стрњине, а гуске се чувају по *сџрудовима*, крај река. За ову живину могу да поднесу и слабији чувари (деца испод седам година).

Ако су дани дужи, онда се стока тера по два пута на пашу (попас): пре подне и после подне. Кад су пак дани краћи стока се чува по цео дан. Напасена стока поји се по једанпут или два пута на дан. Појење се врши на оближњем потоку, реци, бунару или извору.

У последње време (у оскудици пашњака и ливада) и овде су почели да сеју много детелину, те за то многи и не терају говеда на попас (пашу), већ их само вежу на подсно место, па им ту износе покошену и просушену детелину. Сирову детелину дају коњима и свињама. Поред детелине по неки говеда рани и *сачмом* или зеленом трском од густо посејаног кукуруза.

Напасене овце затварају се у тор, а говеда, ако се не затварају у тор, она се везују под вењак (чардак), под ајат или сувоту или под какво шумнато дрво. У јар (шталу) или кошару склониће се само у случају ружног времена. Коњи се пак везују скоро увек у јару (штали). Свиње се не затва-

рају, већ стоје увек у шљиваку или воћњаку, али оне и лети и зими, најрадије леже у свињцу. Оне се чешће поје но остала стока (особито лети). Само се у нарочити тор затварају оне свиње које ће да се ране за *пасџрму*. Таквим свињама дају у почетку зелену храну (детелину, штир, палимиду, млечку, лишће од сточне реме, и др.), па после тикве (дулеке), па мећу (куване тикве помешане са кукурузом јармном или брашном), па кукуруз (неотрошен и отрошен), и, на послетку, само *јарму*. Од све ове хране даје им се да једу докле могу. Поред тога тор им се редовно чисти и често сипа чиста вода.

Овцама се зими полаже сено, слама (пшенична) и лисник. Прво им се даје слама, па лисник и најзад сено (кад већ почну да се јагње). У равним крајевима, где има више сена, даје им се мање прва и друга храна, а у брдовитим више. Поред овога често им се дају и трице (мекиње) да једу (крме се) и со да лижу (нарочито у јесен о мркању или спаривању). Кад се хране сувом раном (дакле преко зиме), оне тада обично бораве где год у заграђеном простору, а а ноћу бораво у кошарама, које се тврдо затварају. Слама се не развршује, већ се из стога или камаре чула нарочито за то направљеним *кључем*, одакле се преноси у котарици, сламари, конопцу, цаку, и др. Она се, као и сено, полаже у нарочито за то направљене јасле, те да је не би газиле. Лисници се депу у забранима (као што је то већ речено), па се отуда зими на саонама, преносе до места где овце зими бораве. Лисник се полаже кад се гране стрмо обесе о прошје, омање дрвеће, или друго што, одакле би могле овце да га брсте и да га не газе. Пошто овце поједу шуму са грања, онда се грање купи и носи кући за огањ. Сено се не чула као слама већ се стог *разврши*, па се скида вилама редом, *Пласка* по пласка, и меће у јасла одакле га овце једу. Ако је сено у истом месту где и овце бораве, онда се оне, пред скидање са стога, одатле отерају, да не би сено русило (повуни трунило). *Расцињене* (тј. посољене и мало водом поквашене) трице сипају се по чистој ледини, на неколико омањих гомила, како се овце не би гурале. Крупица соли за лизање меће се у нарочито за то направљено ракљасто древо, које стоји обично у тору.

Говедима се зими полаже по највише трска (кукурузовина, тулузина, тала, шаша, шума), па онда слама и сено,

а коњима сено. Говеда и коњи бораве зими у шталама или кошарама. Кошаре се редовно чисте од ђубрета, а по поду простире се сваке вечери пшенична слама. Зими се стока поји обично у јутру и у вече. Коњи се тимаре чешће, а говеда ређе. И говеда се крме (сољу и трицама) као и овце, а коњима се даје свако јутро по мало зоби. Говедима ће дати сено само онај који га има доста, али је правило да се воловима који с пролећа ору даје поред трске и сена довољно. Обично се по једном одраслом говечету полаже по три снопа трске на дан. Храна се меће у јасле, али се често сено полаже и по ливадама, како би се исте ђубриле (ториле), а и оно семе од сена ту испада, те на пролеће ниче боља и гушћа трава. Ђубре из кошаре и штале избацује се на гомилу, пред кошару.

Докле се лети стока скоро искључиво оставља старању одрасле деце, дотле се преко зиме, због немања других послова, о њој старају људи: они јој полагају, они је поје и они јој стаје чисте. У том послу могу млађи да их одмене само о полагању *ужине*, кад време благне. Надгледање стоке, вучење и цепање дрва, налагање казана (печење ракије), риљање, изношење ђубрета, превлачење лисника и остале сточне хране, спада у најглавније зимске мушке послове. Чим би, преко зиме, време мало благнуло и снег се отопио, стока (нарочито овце) се изгони на пашу, те како би се, колико толико, уштедело на сувој сточној храни, за којом се овамо осећа велика оскудица.

Због недовољне суве хране, рђаве неге, стока се преко зиме толико испусти да једва зиму презими. Стоци се полаже сува храна од првог до последњег снега (односно од Митров дана до Ђурђев дана).

Свињама и кокошкама даје се преко зиме скоро редовно кукуруз, и то тек *колико душу да воде*. Поред овога свињама, овцама и живини (нарочито ћуркама) дају преко зиме и казанску цибру, без јарме или са јармом, коју они тако радо једу.

Овце се најбрижљивије негују о јагњењу. Јагањце обично *преваћају* деца. При овоме она се три пута подигну од земље, потегле за уши и каже се: „Пусти лескову узми дренову“. Судбину јагњета приписују срећи детета које га је преватило. На исти начин преваћају телад, ждребад и јариће.

Урањену свињу обично убијају на крају јесени или у почетку зиме. Свињу ударе неколико пута ушником од секире у чело, те је тако оборе на земљу. За овим јој ножем изваде јабучицу, па кад липше, онда је у великом кориту, паре врелом водом, или је смуде на ватри, те јој на тај начин скину сву длаку с коже. Ну ако би који хтео да скине кожу са убивене пастрме, он је онда не пари, нити је смуди, већ прво са исте одере кожу (коју одмах помоћу ексера разапне уз дувар, са длаком ка дувару, те да се осуши). За овим се одере сланина, па добро усали и простре по трски, те да ту преноћи (да со упије). Сланина са које се скида кожа (за обување чељади) изуди се на згодне удове и комаде. Ови удови и комади слажу се у нарочити чабар, који се само зато прави, при чему се сваки метнути слој добро усали и то се зове сланина у *пресолцу*. Месо се исече, изуди на удове и истропа, па се такође добро усали и слаже, у виду круга, на софру, те да ту преноћи. Утроба се добро опере, па се обари, исече на ситну парчад, помеша са топљеним чварцима, метне у неки суд (обично у карлицу) и прелије одозго са топљеном машћу (такође од чварака); то је *кавурма*. Из утробе извађено сало исече се на ситну парчад, истопи у бакрачу и процеди, па се тако отопљена маст оставља у ћуп или у већи лонац. Ноге се осмуде на ватри, којом се приликом с истих скину чапоњци, па се у бутини (до колена) изуде на неколико кајиша. За овим се веже по пар и метне крај димњака, те да се ту суше. Пошто се из главе извади мозак, она се добро истропа, па се усали и метне на димњак, да се ту такође суши.

Усољено се месо сутра дан диже и меће редом преко мотке, које висе под таваном близу димњака. Сланина се прекалупи (пресавије), те и тако мало постоји, па се после метне по једно дрво, с обе стране зашиљено, кроз рупе где су биле ноге и горе код главе. На тај начин она се *разайне*, после чега се диже и меће уз дувар, окрећући јој сало у поље, а кожу ка дувару, те да се ту суши.

Овца се само обали и закоље (дакле не удара се ушником у чело као свиња), па се надује (под кожу једне задње ноге) и згодном шипком изударе неколико пута по кожи, те како би устима натерани ваздух свуда прошао између меса и коже. Кад се то уради, онда се овца (јагње, коза или јаре)

обеси стрмоглавце о *ченгеле*, или какво дрво, и ту се одере, скидајући јој кожу од репа ка глави. После се расече на трбуху и извади јој се *ушроба*. За овим се добро испере изнутра и споља, па ако хоће да се пече, он да се добро усоли и на ражањ натакне. У противном се исече на четири дела или *черека*, и то од репа па преко ртењаче и врата, а затим преко груди и доње стране кукова. Од ових су два черека кукови или бутке, а два су плећке с ребрима и вратом.

Говече се прво удари секиром у чело, као и свиња, па се, затим, обали, закоље (вадећи му јабучицу), одере (без надувања испод коже) и сече на череке као и овца. Само код говеда глава се башка дере, а код овце је одрана глава са осталом кожом. Код овце се при дрању кожа не расеца, а код говечета се расеца као и код свиње.

Прасе се прво убије ушником у чело, па се закоље и извади му се јабучица. Кад липше онда се метне у корито, па се попари врелом водом, пазећи при овом да се не препари. За овим се вади из воде и брзо пипа или *шури*. После овога се расече на трбуху, извади му се утроба, па се добро испере с поља и изнутра, посоли, и натакне на ражањ.

Ражањ за печење пецива прави се обично од кленовог дрвета, а може да буде и од крушковог и шљивовог или каквог другог. Он је дугачак до два метра. У горњем крају је добро зашиљен, а у доњем крају има један краћи чапор, за који се држи руком при окретању (види слику 23). [Има ражњева и с обе стране зашињених и они се употребљују за набадање и ношење дулека—тикава]. Пециво се натиче на ражањ одоздо од рела, тако да глава буде близу врха (шиљка). Ако се овца натиче на ражањ, онда јој шиљак од ражња пролази кроз чеону кост; а ако се натачиње прасе или јагње, онда врх од ражња пролази кроз сама уста. Тако натакнутом прасету ушију расечени трбух, вежу му за ражањ *кишу* и задње ноге, а предње ноге подвију с једне и с друге стране и задену под расечену кожу подгушњака. За овим се ножем просече с једне и с друге стране ртењаче на грбини, па помоћу јаког канапа или узичице и овде добро привежу ртењачу за ражањ. Овци се не ушива трбух, не везује се код главе и не закачују јој се предње ноге. Ноге јој се секу и бацају, а *пикљеви* од предњих ногу задевају јој се за трбух.

Натакнуто и добро увезано бравче меће се на соје, камење или *крчеле* и пече се. Соје су чаталасте (ракљасте) до пола метра високе, јаке, у доњем крају зашиљене. Оне се побијају поред ватре у дужини или у размаку, бравчета које хоће да се пече. Ако не може соје да се побију, онда се узимљу згодни каменови, који се мало ижљебе, како ће ражањ да стоји, па се наместе где треба, и на исте меће ражањ са бравом. Камење мора да је довољно тешко, како се не би померало, и падало. Крчеле су налик на свракуље код кола. Код њих су на два краја утарђене соје. Оне су удешене тако да према величини ражња или брава могу да се примакну или да се размакну (види слику 24). И соје и камење и крчеле не смеју да буду сувише високе, нити много удаљене од ватре. К ватри примакнуто бравче у почетку се полако загрева и чешће маже посољеном машћу или сланом водом, те да не би *преплачуло* или прегорело. При овоме се нарочито пази да му који део не остане непечен. За то један окреће, а други непрестано чарка ватру и надгледа да се свуда лепо пече. Без двојице не може печење да се испече. Да је печење добро испечено познаје се по томе, што престаје из њега да капље маст или лој и што му маст постане хладна. Печење се испече, на добро јакој ватри од 2—3 сата. При сечењу печења одваја се средина (ребра или *бубрежњаци*), те се тако дели на пет делова или черека. Пећи брава, то је већ лакши посао, али је тешко заклати га и уредити. За то брава могу да испеку сви старији из куће, па и деца уз надзор старијих, а клање и уређивање истих могу да изврше само они који су томе послу вешти. Ако у кући нема таквих, онда ће се наћи и платити друго лице које је за тај посао.

И говеђа се кожа разпиње као и свињска. Јагњеће се коже продају одмах „испод ножа“, а са овчијих се прво почупа вуна, па се разипну на какво подесно чаталасто дрво. Од осушене свињске и говође коже праве се опанци, а од осушене овчије коже праве се опуте за прављење опанака.

Мозак, срце, слезину, моздину и перчине (поред ртсњаче) не једу никад деца, јер се *не ваља*.

Пиле, или ма коју пернату живину, не кољу никад жене (јер се *не ваља*), већ увек мушко, па макар то било и дете. Живина се коље кад јој се ножем или секиром пресече шија. Даљи рад, око заклане живине, спада у женски посао,

али ћемо га ми ипак овде поменути. Кад заклана кокошка (или каква друга живина) липше, онда се *појари* у врелој води, па се опица (очеруца), на ватри осмуди (при чему се бацају трице на жар), извади и очисти утроба (од које се задржи само цигерица и бубрег—бубац, а остало се све баца). При вађењу утробе најпре се одере и извади гуша (с предње стране), па се после вади на задњем крају црева и остало. После овога очишћена живина се опере и сече. Прво се исеку ноге, које се бацају. Сечење заклане кокошке доста је вешт посао, те га не уме свако женско да изradi. У Источној Србији постојао је до скоро обичај да не може да се уда она девојка која не би умела да исече кокошку. Са главе се одсече кљуи, па се и она *прешавља*. При једењу: кобилица је домаћинова мрва, а глава и крила домаћичина. Остале се мрве распоређују на осталу кућну чељад. Крила и главу не једу деца, јер се *не ваља*.

Као што смо напоменули заклано и уређено бравче усаља се сољу. Со се туца у ступи. Прво се од крупице на врећи одбије колико треба, па се одбивена парчад мећу у ступу, и туче се тучком докле год не буде довољно ситна. По неки тучену со сеју на сито (да је још ситнија), али се сејана со никад не меће у трице (мекиње), које се дају стоци при крмљењу, јер се *не ваља*. Со тупају обично људи, а ређе жене. Ступа се прави од прешњевог или брестовог трупца, који се с једне стране проврти *уљаром* (највећим сврдлом) више од пола. Висока је 50—60 см., а широка 20—25 см. У доњем крају је шира. Праве је обично колари (види слику 25).

Под овом рубриком, да кажемо што год и о *пчеларству* и *свиларству*.

Пчеле се гаје највише у *трмкама вршњарама* или *плетњарама* (ређе *ступарама*, а још ређе у *сандучарама*). Трмке се намеће на неком згодном месту, у близини куће, које је на пригревици и заклоњено од хладних ветрова (особито од севера). Сва брига око пчела састоји се у томе: да се неколико пута преко лета окаде запаљеном крпом (да би се *ушитомиле*); да се о пуштању ројева брижљиво чувају; да се пуштени рој ухвати; да се о Преображењу *подсеку*; да се пред зиму (обично пред јесењу Петковицу) слаби ројеви побију и мед повади; да се мед и восак стопе, и да се остављени

пресади, пред зиму, добро утопле. Пошто остављају по најбоље (најтеже) ројеве, то их зими и не хране. Пуштени рој се хвата кад се под исти подметне трмка, која је изнутра намазана травом маточином (којој лишће мирише на лимун), па се рој у исту са гране тресне (јер се ројеви најчешће заустављају на гранама од дрвета), те тако већи део падне у трмку. За овим се обори кад, од запаљене крпе, па се трмка спусти одмах под исто дрво и покрије венчаном кошуљом (венчаницом) или каквом другом хаљином (у којој се који венчао). То се тако *ваља*, да не би ухваћене пчеле из трмке побегле (као што се дотична хаљина, при венчању у цркви окретала око стола, тако и пчеле да се окрећу око исте трмке). Одатле се трмка узима тек у ноћ и односи на стално место. О Преображењу подсече се саће код сваке трмке, за добру судланицу (10 см.), јер се тако *ваља*. Да не би ројеви побегли ваља се у трмчанику држати витао, грабуљу и стоже од гумна. Слаби ројеви се убивају помоћу великог дима од запаљених крпа или се подаве водом. Из добивеног саћа цеди се или топи мед. Мед се цеди кад се саће метне у неко ретко платно, па се одозго притиска, те тако *склизи* и капље у неки чист суд. Топи се у бакрачу на ватри. Од меда праве и пиће *медовину*. Кад се стопи или исцеди мед, тада се она заостала *воштина* испере у млакој води, у којој се сав заостали мед растопи. То се после угреје и пије као медовина. Онај пак нерастопљени део који остане, зове се *восковарина*. Од восковарине и сатова без меда топи се восак. Восковарина се метне у чист бакрач, у који се сипа врло мало воде па се метне на ватру и топи. Тако растопљена восковарина сипа се у неки дачић, који је сашивен од реткога платна, па се исти метне низ даску, косо окренуту, и јако се притиска дрветом. Восак склизи низ даску у чист суд, у који је такође претходно метнуто мало хладне воде. За ово се најобичније узимају чисте каменице у које се, с краја метне парче пресавијене узице или тежине. Восак се у томе суду *стине* и тако се направи *сирац*. Тежина се залепи за восак и служи за вешање истог. Исцеђена восковарина не баца се, већ се оставља, па се после продаје *восковарцијама* (Србима из пиротског, нишког или врањског краја). Мед се држи у чистим глеђосаним судовима, а восак се веша где год у кући. Од воска се праве воштане свеће. Оне се праве обично у

очи славе или каквог великог празника, као и кад хоће који од укућана да иде у цркву или на гробље. Свећу праве човек и жена (домаћин и домаћица). Они пре тога оперу руке. Жена прво опреде од тежине *станило* и разгреје восак, а човек скине капу и, пре грађења, прекрсти се заједно са женом. Жена држи између рука затегнуто станило, у усправљеном положају, а човек обавије загрејан восак, па га између дланова суче одозго на ниже, и гледа, да га што више растањи, и да буде свуда подједнаке дебљине. Постоји у народу мишљење да гајење пчела не може да иде свакоме од руке. Свилене бубе гаје се такође на примитиван начин. Семе се изводи кад се исто носи у недрима (под пазухом) или се метне под насађену кокошку. При гајењу истих чине се још ове погрешке: што им се храна не даје довољно; што им се даје мокро и старо лишће; што се гаје у малим просторима, те нису довољно разређене; што им се лишће не сецка, нарочито у почетку; што се не одржава брижљива чистоћа око истих; што се болесне не одвајују од здравих; што се не хране само лишћем од белог дуда (већ им се даје лишће и од других дудова); што се о спавању (пресвлачењу) узнемирују бацањем хране (лишћа) и сејањем пепела на исте (пепелом их посипају да пре болест спавања преболе); што се каде (као и пчеле) димом од запаљене крпе; што се чешће не *пребирају*; што се не сортирају по данима извођења, итд. итд. Бубе се хране обично на столовима, лесема, софрама, канатама и душемама (колским), и др. Кад почну да се завијају, онда се над исте меће грађе од просушене шуме, или метле, на које се оне после пењу и завијају. Завијени мехурци (чауре) се продају, или се од њих вади свила. Вађење свиле бива кад се извесна количина мехурака (30—50 комада) метне у бакрач, с млаком водом, па се нађе згодан трнић, којим се по бакрачу бута, при чему се закаче за исти крајеви од мехурака, после чега се жице, само сучу (ваде) преко руке. Свиљу ваде жене. У најновије време гајење буба овде је узело већи мах. Бубе се гаје с пролећа (кад почне дуд да листа). Њихово гајење траје од 35—45 дана. Једна кутија семена од 10 грама могла је да донесе приход до 100 динара.

Александар I Краљ Југославије

АЛЕКСАНДАР I КРАЉ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Краљ Александар је син краља Петра Карађорђевића и Зорке кћери црногорског краља Николе I Петровића.

Александар се родио 17 децембра 1888 године на Цетињу. Прво васпитање добио је у Швајцарској и Русији. Године 1903 вратио се у Србију са својим оцем, где је наставио учење.

Ступио је у српску војку 4. (17.) децембра 1903. год. на дан Свога рођендана, као војник редов у пешадију. И то ступање у војску обележено је и истакнуто нарочито.

Краљ Петар I обележио га је наредбом:

„Јунаци,

Данас Мој млади син, Његово Височанство Краљевић Александар навршује Своју петнаесту годину.

И као Србин и као Владалац српски и као Врховни Заповедник ваш, сматрам да ћу на данашњи дан најбоље учинити, ако и Мог млађег сина уврстим у ваше редове и упутим га да с вама, Моји храбри јунаци, греди оној мети, којој сваки Србин тежи.

И ја га данас увршћујем у редове наше *храбре пешадије*, увршћујем га у редове 1 чете 3 батаљона 6 пешад. пука „*Краљевића Александра*“.

Војници,

Чином овим, Ја вам дајем нова доказа, колико Ја ценим вас, Узданицу српску, дајући вам и мог млађег сина за друга.

Упућујући га у ваше редове, Ја полажем наду у Бога и нашу храбру војску, да ће он с вама у заједници бити достојан потомак *Врховнога Војска*.

Јунаци,

Примите Мог сина *Александра* у ваше редове с оном љубављу и преданошћу Отаџбини, с којом га љубављу и преданошћу Ја данас предајем *Узданици Српства*“.

Министар војни истакао је том приликом ову наредбу за сву војску:

„Краљ Петар I. засведочавајући Своју неизмерну љубав према своме народу и својој војсци уводи у редове српске војске и свога младога сина, Његово Височанство Краљевића *Александра*“.

Краљ Петар I. тим увођењем даје изразе колико љуби своју војску и колико цени њене врлине и преданости дому *Карађорђевића* и *Отаџбини*...“

Подофицирске чинове добивао је Краљевић Александар тачно по закону о устројству војске. Он се враћа као подофицир у Русију да заврши школовање у „Пажевском Корпусу“.

Као пешадијски потпоручник проглашен је марта 1909 год. за престолонаследника, а постављен је 26 марта 1911 год., када је установљена „Главна Инспекција целокупне војске“ за Главног инспектора.

Краљ Александар I *као војник у миру* већ је показивао од првога дана ступања на војну службу нарочито за време официрске службе, особите војничке врлине: *дисциплинованосћ, ревносћ, јак карактер, и изврсно схваћање рајне вештине.*

Као Главни инспектор целокупне војске, чија је била дужност: да се стара, да се по упуштвима Врховнога заповедника све земаљске силе изводи једнообразно настава код војске, показао је *особију ревносћ и одлично разумевање.* Поред тога, неуморно обилазећи све гарнизоне у земљи, руководио је и организацијом војске, снабдевањем и наоружањем, те је српска војска и ушла у рат онако спремна и снабдевена 1912 год.

За време рата, у свима ратовима за ослобођење и уједињење, показао се као *ненадмашан војсковођа.*

За време *Балканског Раја* 1912 год. против Турске, који је вођен ради ослобођења наше подјармљене браће у Старој Србији и Македонији, ма да је имао тек 24 године, командовао је херојски *Првом Армијом* српске војске.

Као командант Прве Армије, када је објављен рат Турској саопштио је на граници „Ратну Прокламацију“ својој армији. Потом је држао говор официрима а и неким деловима своје армије у коме је истакао поред осталог и ово:

„Полазимо стопама Великог *Карађорђа*, који је први започео ослобођење подјармљеног Српства, а које је ослобођење наставио *Милош Обреновић* и продужио је краљ *Милан Обреновић.*

Ми као потомци ових наших славних предака имамо дужност да продужимо њихово свето дело и да га славом увенчамо“.

Брзим маршевима стигао је пред Куманово са Првом Армијом пре осталих армија. Одлучио се, премда су Турци концентрисали знатне снаге баш ту, а не на Овчем Пољу како се претпостављало, да одмах свом снагом нападне Турке.

Тако је добивена најзначајнија битка: „*Кумановска бишка*“.
... *Косово је сада освећено Кумановом.*

Када су после сјајних успеха и други официри унапређивани, то је и Он произведен за пешад. потпуковника указом од 20 октобра 1912 год., који је потписан у Скопљу.

Тукао је Турке код Прилепа.

Довршио је рат сјајном битком код Битоља.

Тада су војници Његове Прве Армије нападали преко Пелагоније, која је била поплављена Шемницом и Црном Реком.

Војници су наступали кроз воду, негде чак до рамена, па кад је то видео Врховни командант турске војске у Македонији Али Риза Паша зачудио се и рекао је: „*То нису војници што су лабудови*“.

Али, Он је са тим лабудовима, којима се свети дивио, изборио сјајну битку и 6 (19) новембра 1912 год. заузео *Бишољ*, када су пак у исто време други делови српске војске избијали на Јадранско Море.

Произведен је за пешад. пуковника указом од 14 јануара 1913 год.

У другом Балканском Рају 1913 год., против Бугарске, командовао је Он опет *Првом Армијом*.

Енергичним радом највише доприноси Он са својом Првом Армијом, те је брзо решена знаменита „*Брегалничка Бишка*“.

Тада је *Сливница* ђокајана *Брегалницом*.

Светског раја 1914—1918 год. истакао се као *Врховни Командант* у свој својој величини.

За време рата 1914 год. када је Аустро-Угарска напала невину малену Србију, ма да је био свестан, да се има да води неравна борба, ипак је претпоставио *част* народа животу, и *слободу* ропству.

Проглашен је 11 (24) јуна 1914 год. и за *Регента*, те је примио у исто време и *Краљевску власт*.

Ситуација је била тешка. Али, ипак Он даде реч као Регент и као Врховни Командант: „*Ми имамо или да победимо или да са чашћу умремо*“ ... И добро је урадио... Српска војска прима борбу...

Борба се водила тешка и очајна.

Српска војска ипак добија „*Церску Бишку*“.

Због оскудице у муницији и оружју потом мало узмиче.

Српска војска кад се снабдела прешла је у офанзиву и добила „Суворовску Бишку (Колубарску Бишку)“.

Српска војска уздиже славу Врховнога Команданџа широм целог света и тако тада у плејади њених сјајних официра ничу две знамените личности — Војвода Сџејџа Сџејџановић и Војвода Живојин Мишић, које Краљ Александар I као Регенџ и као Врховни Команданџ производи у тај највиши чин у српској војсци.

Године 1915. када је Србија нападнута са свију страна и почаствована тиме, како је говорио цар Виљем II, што је удруженом немачко-аустроугарско-бугарском војском командовао један од најбољих немачких официра генерал А. Макензен, ни тада Краљ Александар I као Регенџ и Врховни Команданџ није клонуо...

Арбанску Голгошћу је издржао... Па, и макар што је нуђен и могао имати угодности, и ако је био чак и болестан, одбио је све и рекао: „Ја желим да поделим судбину своје војске“.

Кад је те несрећне 1915 год. многи гледао само себе, Он је, пун патриотизма и љубави према својој војсци и своме народу, пребродило и сам све тешкоће и... пророчки, већ је назирао, да „*први корак у изгнансџво чини бесмртним и Њега и Његов Народ*“.

Биће од интереса изнети значајну честитку, коју је као Врховни Команданџ издао српској војсци за Божић у Скадру 24 децембра 1915 год. (по старом календару):

„Јунаци,

Под навалом удружених војсака двеју царевина и једне краљевине, а за време непрекидних борби кроз пуна два месеца ви сте дали безброј доказа свог јунаштва, пожртвовања и осећања дужности према Отаџбини.

Тешка судбина наше миле Србије хтела је да данашњи светли празник Рођење Христа Спаситеља, дочекујемо тако далеко од наше лепе Домовине, од наших милих и драгих.

Ви, Моји драги јунаци, који се данас налазите по арбанским кршевима, на обалама Јадранског Мора, имадосте да издржите најстрашније искуство преко беспутних арбанских и црногорских планина, кроз студен и снег и да издржите све те беспримерне патње, пружите целом свету такав пример самопрегоревања, какав је ретко у историји која војска показала.

Али јунаци, прегажена Отаџбина и сада упире своје погледе само на нас.

И данас на дан Христова Рођења, уз наше молитве Свевишњем да наше напоре, патње и праведне жеље милостиво награди Ја позивам све вас, моје непобедне и дичне витезове, да схватите и разумете недаће које су снашле нашу Отаџбину и да, спремајући се за нове напоре, које Отаџбини дугујемо, стално рачунате на Мене.

А Ја ћу, јунаци и у будуће делити са вама исту судбину и имаћу само један циљ: да се ваша јуначка снага што пре окрепи и да наше победоносне заставе ускоро буду захвално поздрављене од ослобођене мајке Србије и од целог нашег напаћеног народа.

Христос се роди Моји официри и чиновници,

Христос се роди Моји подофицири и војници.

Христос се роди, сви Моји јунаци, који се ипак храбро борише за Краља и Отаџбину.

Живела Моја јуначка и непобедна војска“.

Године 1916 кад је српска војска стигла на Крф и у северну Африку, само Њему као Врховном Команданту има да се захвали, што је тамо доведена. Само Њему има да се захвали, што је брзо снабдевена и реорганизована, што је упућена доцније на Солунски фронт и што је уопште створен *Солунски фронт*.

Његове посете дворовима страних суверена са председником владе Николом Пашићем 1916 год. познате су! А, *наредба*, коју је као *Регент* и *Врховни Командант* упутио српској војсци са Крфа 7 (20.) априла 1916 год. гласи:

„Јунаци,

Вратио сам се с пута и из посета поглаварима наших моћних савезника и великих пријатеља: *Француза, Енглеза и Италијана*, куда су ме одвели важни и неодложни државни послови. Посетио сам и њихову храбру и јуначку војску, која се бори на својим фронтovima и дошао сам у вашу средину.

На овоме путу, дочекан свуда са неописаним одушевљењем, дирљивим симпатијама и великим манифестацијама за *Србију и Српску Војску*, Ја сам се, *Јунаци*, понова уверио, како су силно у Европи одјекнула славна дела српске војске у току минулог четворогодишњег ратовања; како је похвално и сјајно оцењено ваше јуначко држање у борбама: какво дивљење, управо чуђење, изазива она ваша безгранична љубав ка *Слободи и Неза-*

висносії Отаџбине, Мајке Србије, као и ваша беспримерна одлучност, да ради тих идеала драговољно, без стеге и притиска, поднесете најтеже жртве, па да извршите и оно дуготрајно, изванредно тешко и мучно повлачење до Крфа, лишени готово свих средстава за живот, само да не бисте пали у замке наших мрских непријатеља, да не бисте постали бедно, неправно робље њихово . . .

Те сјајне одлике и врлине српске војске биле су она чврста основа и она добра залога, да нас наши силни савезници и пријатељи не само у невољи не оставе, већ да нас баш тада још боље прихвате, да нас до краја борбе још јаче подрже, да нас свима потребама из основа понова снабду и потпуно опреме, да ускоро, у име Бога, са нама заједно пођу на Балкан против непријатеља слободе и човечанства и против зла, које се тамо зацарило, те да, *Јунаци*, сви заједно васпоставимо нашу милу Србију, нашу Домовину, оног витешког и мученичког чувара и браниоца људских права, слободе и мирног културног рада на Балканском Полуострву, кога охолост германска, интриге Аустро-Угарске и њена завист мишљаху да сасвим униште . . .

Наши моћни савезници и пријатељи, дивећи се неустрашивом и витешком држању Србије, ценећи небројене жртве српскога народа и признајући му зрелост и способност за државни живот и културни развитак, сада су готови и вољни да нас у овој великој борби снажно помогну, *да Србију сѝворимо великом* те да обухвати све Србе и *Југословене*, да је учинимо силном и моћном *Југославијом*, која ће оправдати досада принете жртве и одговорити захтевима новoga доба, које ће настати по свршетку овог великог и крвавог европског рата.

Овим нашим јуначким подвизима углед Србије подигао је се до висине, која је завидна и за много веће, много јаче и старије државе; Моја узданица није само испунила очекивања наших силних и моћних савезника и пријатеља, она их је далеко надмашила, и поред њихове захвалности и признања, на крваво чело српскога ратника спуштен је венац најлепших похвала и од наших противника.

Ја сам, *Јунаци*, на овом путу видео силне војске

наших савезника и пријатеља: видео сам их како су оне богато опремљене, снабдевене свима потребама и наоружане најсавршенијим оружјем, како су силно одушевљени за борбу до краја са непријатељем и како су задахнути неограниченим симпатијама за Србију и српски народ, и то је Мени и вама, *Лунаци*, најсигурнија залога да ће успех у предстојећим борбама несумњиво бити на нашој страни и наших савезника...

Ја се, *Лунаци*, са овим највећим признањем Мојој јуначкој војсци, са овим најлепшим славопојем, херојским и надчовечанским подвизима српскога војника, враћам с пута поносит и задовољан, како чашћу и пријемом који су Ми високи поглавари и народ наших савезника и пријатеља указали, свим оним што сам код њих видео и сазнао, тако и уверењима која Сам добио, да ће нас они под окриљем њиховим свесрдно и снажно и сада и у будуће помагати, што нама свима даје најлепше наде за срећну и славну будућност српскога народа, обновљења Србије и стварања моћне Југославије.

Потребно је сада *Лунаци*, да заувек очувамо овај лепи глас, част и уважање које су српска војска и српски народ стекли својом херојском храброшћу, својим небројеним жртвама и патњама, својим витештвом и племенитошћу као и својим мудрим држањем и политичком зрелошћу у најтежим данима великог европског заплета и рата. Ја се стога надам, Ја верујем, *Лунаци*, да ћете ви и у будуће остати чврсти на путу верности, части, славе и војничке послушности на коме сте и досада увек били, да ће вас и надаље увек красити непоколебљива верност и оданост Његовом Величанству Краљу *Петру I.*, *Отаџбини*, нашој милој *Србији*, коју толико силно сви љубимо, светој застави, која се тако поносно вије у нашим редовима да ћете бити послушни старешинама који вас воде слави и срећи, да ће те са нашим друговима, нашом браћом и савезницима: *Французима, Енглезима, Русима и Италијанима*, одушевљено и јуначки, раме уз раме, борити се до истраге непријатеља и докле год једном трајно не обезбедимо нашу златну слободу, миран живот на дому у крилу наших милих и драгих и плодан рад наш и наших савезника на напретку целог човечанства.“

„Са тим уверењем, *Ја вас, Јунаци*, позивам да самном заједно из дубине ваше искрене душе и срца узвикнете :
Да живи Његово Величанство Краљ Србије Пећар I!
Да живи храбра српска војска!
Да живе наши моћни и силни савезници и пријатељи!“

Српска војска долази на солунски фронт. Ту је изборила 1916 год. „*Горничевску Бишку*“, тукла непријатеља у „*Кајмакчаланском боју*“, а по том *заузела Бишољ*. Највећи део славе припада за све ово Краљу *Александру I*.

Године 1917, кад је настала криза светског рата: кад су Немци наступали Паризу, Румуни пропадали, Руси се ломили под ударцима револуције, а Италијани после пораза код Капорета (Кобарида) бежали са Таглиамента и Пијаве, Краљ Александар је као *Регент и Врховни Командант* био увек присебан.

Својим енергичним и мудрим држањем умео је и знао да сачува *морал* српске војске и њену *веру* у крајњу победу... И победа је дошла.

Својом мудрошћу и видовитошћу умео је да назре и у најтежим моментима последице и крај, те је одобрио, да се створи „*Крфска Декларација*“ 7 (20) јула 1917 год. и настајао много на томе, те је прва српска добровољачка дивизија отпочела почетком октобра 1917 год. да се из Русије пребацује на Солунски фронт.

Године 1918 кад је српска војска била већ спремна и готова за почетак офанзиве са Солунског фронта, краљ *Александар I* као *Регент и Врховни Командант* издао је ову чувену заповест:

„*Са пуном и непоколебивом вером у Бога, најпре јунаци!*
Најпре, у победу или смрт!“

Победа је била наша. Смрт непријатељу!

Пробијени су положаји непријатеља у области *Доброга Поља* чему је претходио страشان артиљериски напад, почет 1 (14) септембра 1918 год. у 6 ч.

Пошло се 2 (15) септембра 1918 год. *најпре*... Кренуло се у слободу.

Пораз непријатеља на: Ветернику, Добром Пољу, Козјаку, Конопишту, Вардару, Гаврану, Промету... био је страشان...

Бугари су после петнаестодневне упорне и очајне борбе оборени и обезоружани. Молили су за мир.

Краљ Александар I, као *Регент и Врховни Командант* српске војске, дао им је мир, јер Он, као и Његова војска, не уме и неће да се свети.

Немци су и даље чинили све напоре, да се одупру и да реорганизују разбегле делове аустро-угарске војске доводећи и нова појачања, да зауставе сјајно надирање српске војске.

Српска војска, кад је 1918 год. при своме надирању избила већ на Вардар, била је у доста незгодној ситуацији...

Енглеско-грчка армија на фронту код Дојранског Језера била је заустављена, па и сломљена од стране непријатеља.

Командант источне војске генерал *Франше д' Ејере* наредио је био због тога: енглеском генералу Милну, да прекине даље нападе и да пређе у одбрану.

Српска војска требала је по његовом захтеву да заустави даље наступање, те да не би „*својим хазардним операцијама компромитовала досадашње успехе*“.

Ситуација је била веома деликатна.

Краљ Александар I као *Регент и Врховни Командант* српске војске њу решава само са: „*Најпред!*“ И то је било најбоље решење. То је био спас.

Благодарћи елану и пожртвовању српске војске, после непун месец дана доспело се у срце српске Војводине.

Пређен је плави Дунав и Сава и ушло се у кићани Срем, лепу Војводину, питому Хрватску и Славонију и дивну Словеначку.

Пређена је валовита Дрина и ушло се у поносну Херцег-Босну, поетичну Црну Гору и романтичну Далмацију.

Краљ Александар као војник у рату показао је особине *великог и храброг војника*.

Лична храброст, коју је Он увек испољавао била је већ позната целој војсци. Она је у безброј примера челичила за време рата вољу наших официра као и војника.

Пошћуно дорасћао за улоге, као Регент и Врховни Командант, које је вршио.

Најбољи доказ за ово јесу победоносни ратови којима се свет дивио и стварање *Краљевине Југославије*.

19 јуна 1918 српска влада поднела је краљу Петру предлог са молбом, да наследника престола Александра произведе за генерала. Међутим је наследник престола Александар изјавио жељу, да се његово производство — због нередовних прилика, у којима се тада налазила наша отаџбина — одложи за доцнија времена, после победе над непријатељем. После

велике победе, која је донела слободу великом делу српскога и југословенскога народа, наследник престола примио је генералски чин, који му је раније понуђен.

После ослобођења и свршетка светског рата, а на дан 1 децембра 1918 г. понуђено је краљу Александру као регенту Краљевине Србије, регенство краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, које је примио и објавио народу прокламацијом. Тако је фактички прокламовано уједињење Срба Хрвата и Словенаца.

По смрти Краља Петра, 1 августа 1921 г. регент Александар дошао је на престо Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца.

И тако је Краљ Александар постао први Краљ словеначког народа, први хрватски Краљ народне крви, после пропасти хрватске самосталне државе почетком XII века, први Краљ свега уједињеног српског народа. Актом Краља Александра од 3 октобра 1929. г. Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца, добила је званичан назив Краљевина Југославија.

Свестан скупоцених жртава палих за величину и слободу данашње простране Југославије, Краљ Александар се предано заложиио за консолидацију мира на Балкану у моменту када су на помолу значајни догађаји у југоисточној Европи и када се отварају нове перспективе за једну реалну и смишљену политику, која ће еманциповати Балкан од нежељених и штетних утицаја. И као резултат ове смишљене политике јавља се Балкански пакт који ће бити највећа гаранција за миран живот на Балкану и независност балканских држава.

Иницијатору ове пацифистичке тежње, епохалнога историскога значаја, одјекнуће искрена захвалност у души — нарочито балканских народа, па и њиховог далеког поколења.*)

* Београдске општинске новине од 16-VIII-1931: *Живан Ранковић, генерал у резерви.*

Краљ Пешар I Карађорђевић

КРАЉ ПЕТАР I КАРАЂОРЂЕВИЋ

Године 1844, пуне политички разноликих догађаја у маленој Кнежевини Србији, на Петровдан 29 јуна, у кући онда знаменитог богаташа Мише Анастасијевића роди се кнезу Србије Александру Карађорђевићу син, који на крштењу доби име Петар.

Те исте године дође до пуног изражаја страховито осветољубива ћуд „народног предводитеља“, Вучића, који тек што се беше вратио из прогонства, приликом крвавог угушивања лакомислене „Катанске буне“, чији је циљ био да помоћу преврата припреми повратак кнезу Милошу.

Али је те године изашао и знаменит Грађански законик, издан по први пут нов закон за основну, средњу и вишу наставу т. зв. „Устројеније Јавног Наставленија“. Затим, основана је Главна Контрола и Централна војна болница.

То у погледу сређивања унутрашњих прилика у земљи.

А на крају те исте године створен је програм спољне политике, коју су имала да остваре будућа поколења, створен од стране расног државника XIX века Илије Гарашанина.

Како је кнез Александар имао већ старијег сина Светозара, који је према томе био престолонаследник, то престоница, чију је пажњу привлачио повратак Вучићев и други значајни догађаји, није обратила већу пажњу рођењу принца Петра.

Али је зато унутрашњост а особито Ваљево, другачије, далеко свечаније, дочекала његово рођење. Веселје које је почело преко дана потрајало је до дубоко у ноћ осветљену запаљеним лучем и катраном.

Своје детињство краљ Петар је провео у Београду и Тополи. У Београду Петар је похађао школу заједно са осталом београдском децом, док је време ван школе углавном проводио у игри са њима. У Тополи на Опленцу и по околини читаве дане је проводио у друштву сеоских чобанчића. У овако проведеном детињству и треба тражити порекло демократског духа којим је краљ Петар био напојен. Тако је текло његово школовање кроз основну, а затим и средњу школу све до одласка у Женеву, камо је отишао на даље образовање. Тамо га је затекла и зима 1858 године, када је његов отац морао да напусти престо и Србију.

1862 године Петар је отишао у Париз да настави школовање у колежу Сен-Барб. По свршеном колежу ступио је у војну школу Сен-Сир. Отуда је као потпоручник изишао године 1866, да ступи у вишу војну школу у Мецу, коју је довршио 1867 г.

У времену његовог школовања у Француској Петар је имао прилике да изблиза прати ток борбе свих слободоумних духова Француске противу тиранске владавине Наполеона III. После Петровог бављења у слободоумној Швајцарској, а поготову после демократски проведеног детињства у Србији, није тешко погодити на чијој су страни биле симпатије младога принца.

Стога је он у тежњи да и сам допринесе научном познавању истине о слободи превео на српски чувено дело Џона Стурта Мила *О слободи*, са својим предговором.

*

Политика Наполеона III с једне, и Бизмаркова с друге стране, после систематске припреме довела је до дипломатског сукоба, а одмах затим и до француско-пруског рата, чија је последица била страховита омраза ова два народа, што је у многоструком допринело да после четири деценије дође до другог великог и страховитог рата, какав историја света пре тога није забележила.

Петар „Кара“ је умео да цени гостопримство које му је Француска пружила и сматрао је за сасвим природну дужност да раме уз раме са француским војницима брани своју другу отаџбину од непријатељске најезде.

Познати су његови подвизи у битци код Орлеана и Вилерсексела, зашта је од захвалне Француске добио орден Легије части. Познат је за Француску несрећан ток овога рата. Армије Наполеона III, недовољно спремне, трпеле су неуспехе, у току којих је млади кнез Петар доживео и ту недаћу да буде заробљен. Ипак је успео да завара своје чуваре и да побегне из ропства, али је на свом бекству морао да преплива Лоару, што је те ледене зиме, када је она носила непрегледне низове ледених санти, претстављало збиља смртоносан подвиг.

Тада, а и доцније, Француска је увек умела да цени пожртвованост младога српског кнеза, али званична, Бизмаркова и она доцнија Виљемова Немачка никада није могла да заборави да је Петар Карађорђевић био у служби Француске.

Незадовољство Срба под турском управом дошло је до пуног изражаја у лето 1875 године, када је плануо устанак у Невесињу. Устанак, у многоме подржан од Србије у којој је у то време ратоборна струја увелико узела маха, ускоро је захватио сву Босну и Херцеговину.

Петар Карађорђевић није могао да остане равнодушни посматрач, већ је похитао да помогне својој браћи у борби за ослобођење. Ускоро се, са добро опремљеном четом, а под именом Петра Мркоњића, појавио на граници Босанске Крајине. Његови четнички подвизи провели су му име кроз сву устаничку област и нашли радосног одјека у Србији.

Али маколико да је помоћ, коју је Петар Мркоњић пружио устанку била благородна, његова појава у устанку нерадо је гледана од стране Аустрије, а у исто време била је згодан мотив за дворске интриге у Србији. Са обе ове стране гледало се да се на све могуће начине Мркоњићево учешће у устанку потпуно онемогући. Да се ово постигне нису бирали средства. Али су плаћене убице, очаране витешким поступцима врлога војводе постајале његови најбољи приврженици. Ипак, на крају, а ради мира међу устаницима Петар Мркоњић се повукао и напустио Босанску Крајину.

Пре него што је напустио устанак Петар Мркоњић је написао кнезу Милану једно писмо пуно племенитих побуда, које је остало без одговора, али је зато згодно послужило удворицама кнеза Милана да још више распале његову мржњу према Карађорђевићима.

*

После тога, а пошто је провео неколико година у туђини, Петар, у жељи да што боље упозна Црногорце, пође у Црну Гору, где је на Цетињу био гост Боже Петровића. Како је често одлазио у двор црногорског кнеза, Петар упозна и заволе најстарију кнежеву кћер Зорку, са којом се венча 30 јуна 1883 године.

На Цетињу је живео повучено, у уском породичном кругу све до смрти кнегиње Зорке (1890). А за то време кнегиња Зорка родила му је троје деце: Јелену, Ђорђа и Александра.

По смрти кнегиње Зорке Петар напусти Црну Гору и са децом оде у Швајцарску, да у граду Женеве васпита своју

децу. Тамо је остао и после, пошто је своју децу послао у Русију на даље школовање и ту га је затекао и преврат од 29 маја 1903.

*

Долазак Петра Карађорђевића на престо Краљевине Србије значио је нову еру у историји српског и југословенског народа. То је врло добро осетила југословенска омладина, кад га је дочекала 10 јуна 1903 на бечкој железничкој станици и поздравила као „првог југословенског краља“.

12 јуна краљ Петар је у Народној Скупштини положио заклетву на устав из које ваља напоменути став који гласи: да ће у „свима својим тежњама и делима добро народа пред очима имати“. И у будуће све његове тежње биле су усредсређене на то да ову своју реч одржи — у чему је потпуно успео.

Ово је најбоља карактеристика његове владавине.

*

Изненадна анексија Босне и Херцеговине имала је бар ту добру страну да је пресекла политичке страсти, које су растрзале Краљевину Србију, те се на време тргла и успела да се за најкраће време тако сјајно припреми да у ослободилачком рату 1912 међу свима савезницима одигра најзначајнију улогу. Ово је у многоструку заслуга разумне и пуне такта владавине Краља Петра.

Учестали нереди у Турској, а осим тога и отворена намера Аустро-Угарске — која је свим силама помагала арнаутску побуну — да преко Санџака продре што дубље на Балкан, нагло су убрзали догађаје. И када, после покоља хришћана у Штипу и Кочанима, на протесте балканских савезника Турска одговори мобилизацијом (16 септембра 1912), савезници дан доцније одговорише такође мобилизацијом, а 4 октобра Србија преко свог посланика у Цариграду објави рат Турској.

Сутрадан, 5 октобра, у званичним новинама изашла је прокламација Краља Петра у којој износи разлоге, који су руководили њега и одговорну владу да објаве рат Турској.

У току крвавих бојева срећа је била наклоњена српском оружју. После велике битке код Куманова, непријатељ је у нeredу одступао. 12 октобра српска војска је ушла у Скопље.

После неколико дана краљ Петар је свечано дочекан у Душановом граду, као наследник Немањића државе. У Скопљу

је сачекао пад Битоља, па је 9 октобра свечано испраћен, отишао за Београд, где му је престоница приредила силне овације.

Нажалост ускоро је, на његову срећу, што се под његовом владавином остварио петвековни сан Србинов, пала сенка зависти суревњивога краља Фердинанда који је био играчка у рукама аустријске дипломатије.

Ноћу између 16 и 17 јула војска бугарског краља Фердинанда, мучки, без објаве рата, нападе на Србију. У Србији запрепашћење је било опште. И нико боље не би умео да изрази тадање расположење, него што је то учинио стари краљ у својој прокламацији:

„Догодило се оно чему се нисам надао. Бугари, наша браћа по крви и вери, наши савезници, заратише на нас без објаве рата. Пролише крв своје браће, својих савезника, Расекоше мачем савезни уговор и уништише пријатељство и братство“

Када је Србија и из овога рата изашла као победник, стари краљ је поверовао да ће после тога моћи у миру да ради на консолидовању своје увећане државе. Ма да су његове тежње у борби за ослобођење и уједињење биле далеко веће, он тада ипак није могао веровати да ће само кроз шест година понети назив Великог Ослободиоца Југословенског Народа.

*

Атентат који је Гаврило Принцип извршио у Сарајеву убивши аустријског престолонаследника Франца Фердинанда и његову жену Софију, били су бечкој влади згодан повод, који је она одавна упорно тражила, да нападне Србију.

И ма да је српска влада чинила све могуће уступке, била је немоћна да спречи рат који је већ унапред одлучен.

То су били тешки дани мучне неизвесности за цео српски народ.

После прекида дипломатских односа 15 јула, Беч је једним телеграмом обавестио Београд да се Аустро-Угарска налази у рату са Србијом. А ноћу између 15 и 16 мукло су одјекнула црквена звона по селима питоме Шумадије објављујући запрепашћеним сељанима страховиту еру у историји света.

Прве победе наше војске над многобројним непријатељем силно су обрадовале седога краља. Али ваљда је судбина краља — мученика тако хтела да никад дуго не ужива у срећи. Ускоро после крваво задобијених победа, српске армије биле су приморане да одступају испред далеко моћнијег непријатеља. А непрекидно одступање кроз кишну и влажну јесен, па оскудица у муницији и осталим основним војничким потребама, учинише да се наша војска поче да деморалише. Појавише се многи примери, где војник у очајању напусти чету и похита својима да их склања испред непријатељске најезде.

У тим тешким данима краљ Петар напусти лечење у Врањској Бањи и 18 новембра, ма да су се томе силно противили његови синови, влада и главни штаб, стари краљ пође на фронт.

Глас о томе да се у њиховој средини налази стари краљ, у народу толико популарни чика Пера, муњевито се пронела дуж целог фронта и преко сваког очекивања његова појава међу војницима силно је подигла дух у војсци.

Скоро у исто доба пристигла је потребна артилеријска муниција те је одмах затим српска војска у силном налету разбила и протерала непријатеља преко Саве и Дрине.

2 децембра у 9 часова док је још одјекивала пушчана паљба, краљ Петар је дојурио на свом аутомобилу у Београд и упутио се право у Саборну цркву...

*

У јесен 1915 године настали су тешки дани за Србију. Под притиском удружене аустро-немачке војске, отпор српске војске почео је све више да слаби. Кад су уз то и Бугари напали Србију било је јасно да ма колико храбра, српска војска није могла одолети оволикој премоћи. У овим мучним данима старога краља било је тешко наговорити да се склони испред непријатељске најезде. Једва су успели да га наговоре да напусти своју Тополу. А када је ипак пошао, он се стално трудио да у току одступања буде што ближе својим војницима, са којима је заједно трпео и преживљавао народну катастрофу.

За време мучног одступања, кад је био приморан да са својим ађутантом остави покварени аутомобил на раскалааном друму, стари краљ пође пешице по примеру осталих избеглица, али ускоро, заморен, попе се на једну кару коју су вукла четири мршава вочића.

Нешто доцније овај дирљивој епизоди велики уметници поклонили су највећу пажњу своје кичице и пера. Тако су постала уметничка дела: Четири вола краља Петра. — А слава седога краља одјекнула је широм света.

Тешка срца, и у последњем тренутку, седи краљ је напустио толико вољену земљу. Само сат доцније Немци су пресекли пут за одступање преко Љум-Куле. А на свом путу од Призрена ка беспутним Албанским горама краљ Петар је морао да гледа ватре на којима је горела дотле сачувана народна имовина, која се даље није могла носити.

„Краљево повлачење кроз албанске планине читава је епопеја. Без путева, без вођа. Само по неки војник, који је пао од изнемоглости, показивао је краљевој пратњи куда су прошли њихови другови. Понекада пут спасења имао је још трагичнијих обележја: лешеве војника, умрлих од глади, болести, зиме, и голи костури коњски над којима је војска искалила бес глади. Визија слома!

„Стари краљ и његови сапутници ишли су као без главе. Имали су свега три коња, и није било могуће склонити краља да уштеди себи муку од путовања пешке. Он је хтео да се подвргава реду, тако да свако пола пута јаше а пола пута иде пешке.

„Целог дана путовало се са два кратка починка, колико је потребно да се једе. За седам дана узастопце нису имали ни једаред врућег јела, а једном су остали и без хлеба. Али, то није изгледало страшно у овоме повлачењу где су многи војници умирали од глади а многи у очајању јели кору са дрвећа. Ноћу би тражили неку арнаутску колибу за спавање. И бедни чобани који живе у планинама између Призрена и Скадра никада неће моћи да знају да онај стари српски официр блед и слаб, који је спавао на голој земљи и који је изјутра кретао пешке, пошто би појео комадић као дрво тврдог хлеба — да тај официр беше краљ Србије.

„Једне вечери близу Ћафмала, мала краљева пратња сасвим је била залутала с пута и мрак је ухвати у сред планине. У близини не беше никога. Краљ и његови другови лутали су неко време, док после неколико сати нису наишли у блату на трагове оних који су недавно прошли. Ишли су тим траговима и тако су могли и те ноћи да се склоне у једну чобанску колибу.

„То фабулозно питање једнога краља, драмско и невероватно, као стара легенда, трајало је седам дана.

„Прешли су још неколико брда, спуштали се кроз неколико долина.... и, напослетку 22 новембра стигли су у Љеш.

„ Међутим, српска влада стигла је била у Скадар пре неколико дана другим једним путем. Ну, визија слома и ту је царовала, а аустриски аероплани долазили су да бацају бомбе на ту трагедију. Српски војници нису их се бојали! Оне су могле за њих да значе само ослобођење!“

Овим је речима дописник „Коријере дела Сера“ Арнолдо Фракорало у своје време приказао трагично отступање краља Петра преко беспутне и негостољубиве Албаније.

*

Из Љеша је краљ Петар 24 новембра по веома тешком путу кренуо за Тирану, где га је свесрдно дочекао Есад-паша. Ту се стари краљ задржао све до 5 децембра, па је онда отишао у Драч. Одатле је тешко болестан пренет у лађу савезничке флотиле, која га је на његов изричан захтев одвезла до Валоне, одакле је краљ Петар имао намеру да иде у Солун.

У Валони се стари краљ задржавао у жељи да ту сачека шта ће савезници решити о даљој судбини српске војске. Али је ово место морао да напусти 11 децембра заједно са својом пратњом на изричан захтев команданта Валоне. Италија је и овом приликом показала своје ружно наличје.

Тако је краљ Петар напустио албанску обалу и прешао у Бриндизи, одакле је 17 децембра отишао у Солун.

*

Почетком јануара 1916 г. краљ Петар је напустио Солун и пошао, да се опорави, на острво Еубеју у место Единсос. У тој бањи је остао до 17 маја. Одатле је прешао у Халкис, па се отуда крајем новембра 1916 г. на једном француском торпиљеру вратио у Солун. У жељи да буде што ближе својој војсци он је сутрадан отишао за Воден, али није могао да подноси нездраву климу овога места те је после десетину дана био приморан да га напусти и да се врати у Солун.

Крајем 1917 г., 26 новембра, из Солуна је отишао стари краљ у Атина — Кастело, где је почео све чешће и теже да побољева. Ту је сачекао и пробој солунског фронта, крај светскога рата, ослобођење и уједињење.

Али му болест није дала да се врати у отаџбину пре 1/14 јула 1919 год. Тада је пошао у милу домовину. Отишао је у Аранђеловац, одакле је 24 септембра пошао у Београд да се повуче у једну скромну вилу на топчидерском брду, где је остао све до своје смрти.

*

За време најтежих часова за српски народ: приликом отступања испред удруженог непријатеља, најпре кроз домовину, па после кроз беспутну Албанију, па доцније у туђини, ма да ослабео, болестан и под теретом година, краљ Петар ниједнога тренутка није губио веру у добар свршетак праведне ствари.

И кад је дочекао да види поред толиких других остварен и овај највећи сан: уједињење јужних Словена, стари краљ се уморан од толикогодишњих борбених напора повукао да у миру сачека крај живота.

*

16 августа 1921 године тиха жалост је обузела свако југословенско срце, јер је тога дана умро прослављени чика Пера, Велики Краљ Ослободилац, први краљ уједињених Срба, Хрвата и Словенаца.

*Карађорђе Петровић
Вожд српскога народа*

КАРАЂОРЂЕ ПЕТРОВИЋ

Карађорђе је рођен 1752 г. у селу Вишевцима пређашњег округа крагујевачког.

Као дечак ступи Ђорђе у службу код некога Фазлибаше из Паланке. Служећи ту Ђорђе дође у сукоб са Турцима, који су од Фазлибаше и иначе зло пролазили. Стога се склони с родитељима у село Загорицу, где се доцније ожени девојком Јеленом.

Аустриско-турска војна — у Србији „Кочина Крајина“ — затече Ђорђа као харамбашу. Он се са дружином не хтеде предати у одређеном року аустриском пуковнику Михаљевићу, те буде заробљен и осуђен на смрт, од које га измоли капетан Радич Петровић, те Ђорђе као буљубаша и даље ратоваше.

Кад се сврши војна Ђорђе се настани у Тополи с породицом и отпоче трговати. Али мира сталнога никако не бејаше. Ђорђе је тога ради залазио далеко по Србији и уговарао устанак. Прва заклетва у Ђорђевоу крају бејаше у Орашцу на св. Аранђела 1803 год. Скупивши се на једној свадби, завереници се са Ђорђом и протом буковачким склонише у једну јаружицу, где се заклеше да устану на оружје у почетку марта идуће 1804 године док прође зима па додадоше:

Ко издао, издало га шело; пожелео али не могао поћи; у кући му се не јављало ни сџаро ни младо; од руке му се све скаменило; у шору му овце не блејале; у обору краве не рикале; Да Бог дâ, да се у сињи камен преишворио, да се други на њега угледају; не био срећан ни дуговечан, ниши лица божсијега икад видео!...

Али се не могаше чекати до марта идуће године.

Дахије, осетивши да се покрет спрема, отпочеше убијети кнезове. Тада 20 јануара у истом Орашцу нови збор народни бираше вођа свему покрету. Избор паде на Ђорђа, али он изјави: „Ја хоћу свуда с вама, али нећу пред вама“. „А што нећеш?“ „Нећу зато; ви нисте научили војевати, па ћете се после неколико дана предати Турцима“. „Нећемо, нећемо!...“ гракну сав народ. „Ти пред нама, а ми за тобом па — у воду — у воду; у ватру — у ватру! само нека си ти старешина“. — „Опет се, браћо, не могу примити; јер ако се примим, ја

ћу чинити много којешта, што вама неће бити по вољи“. „А шта мислиш чиниш“? — пита народ. „Ко се ухвати у најмањој издаји, хоћу да убијем, да обесим, да ударим, на страшне муке“! „То све хоћемо и ми“. „Хоћете ли“? „Хоћемо“! „Дигните три прста у вис“! Народ послуша. — „Хоћете ли“? „Хоћемо“! То се понови трипут. „Онда хоћу и ја вас“! заврши Карађорђе.

Прота буковачки обуче свештеничку одежду, извади крст, и поучивши скуп лепо да старешину сви слушају да се нико не плаши од Турака, и да не чине издају, прими ту народну заклетву по црквеном реду.

Тако је Карађорђе Петровић постао „Вожд“ народни.

Историја српске борбе, коју је Карађорђе водио девет година, од 1804—1813, историја је живота Карађорђева.

Он је за то доба био вођ народни; пробудио је нову наду не само у Српству, него и у свему Хришћанству, које је било под јармом турским на Балканском Полуострву; довео је, најзад, ствар свога народа дотле да се о њој погађају 1812 две силне царевине. Али се ту и свршава сјајна периода његовог делања.

Кад се заврши прва периода борбе за ослобођење Србије, 21 септембра 1813 Вожд, опкољен са свију страна огромном турском силом, пређе преко Саве у Срем, а на небу утрну једна звезда: То бијаше звезда Карађорђа Петровића.

После тешких доживљаја у Аустрији, Карађорђе се склони, с већином емиграната српских у Бесарабију, где је остао до 1817 г. А тада се крете опет у Србију. У Србији бејаху измењене прилике. Појава старога Вожда Турке је силно узнемирила и они су тражили његову главу, јер су знали да у његов широки програм спада и ослобођење Старе Србије и Македоније.

Ноћу између 12—13 јула 1817 године погибе Карађорђе у Радовањском лугу, смедеревске Јасенице, а тело му је сахрањено у цркви тополској. Главу његову донеше у Београд одераше и испуњену послаше у Цариград.

Карађорђе је био радник да му равна није било: кад није на војсци, он би код куће крчио, орао, копао, косио, као и други сељаци... У јелу и пићу био је умерен за причу. Одело је носио као и други сељаци. На глави шубару, на ногама опанке, или некад чизме.

Од оружја Карађорђе је имао нарочиту дугу пушку, која се разликовала од осталих пушака у његовој устаничкој дружини.

Прослављени Вук Мандушић овако хваљаше свој цевердар:

„У хиљаду другијех пушака
„Познати га шћаше када пукне?“

Може бити да је то била само хвала јунакова — али је потпуна историска истина да је Вожд Карађорђе имао пушку чији је пуцањ одјекивао изван свега. Није било српског војника који по самом звуку није могао погодити да је ту у близини лично Карађорђе! Тако је било и у славном боју на Мишару, где се Карађорђева пушка својим треском разликовала у шест хиљада других српских пушака!

Сви су ту Вождову пушку, према изразу старих гуслара српских, звали Данцикиња — а то ће рећи пушка која је израђивана у Данцигу, чувеном оружничком месту.

Утврђено је да је Карађорђева пушка заиста била набављена из Данцига.

Карађорђе је положио темељ слободној Србији, која је после развила свој рад на остварењу Југославије.¹

¹ По делима: „Знаменити Срби XIX века“ и „Кнежевина Србија“.

4

ПРЕГЛЕД НОВИХ КЊИГА

1. А СЛАБИ ТРПЕ ОНО ШТО МОРАЈУ: ЕВРОПА, МЕРЕ ШТЕДЊЕ И ПРЕТЊА ГЛОБАЛНОЈ СТАБИЛНОСТИ
Јанис Варуфакис
Београд: Лагуна, 2017.
2. КАПИТАЛИЗАМ: САЖЕТИ ПРИРУЧНИК
Џејмс Фалчер
Београд: Лагуна, 2017.
3. ВЕЛЕИЗДАЈА У ВИШЕСТРУКОМ ПОВРАТУ
Коста Чавошки
Београд: Catena mundi, 2016.
4. МЕДИЈИ И ТРЕЋИ СВЕТСКИ РАТ: СМАТРАЈТЕ СЕ МОБИЛИСАНИМ
Слободан Рељић
Београд: Catena mundi, 2016.
5. КОМПЈУТЕРСКИ РЕЧНИК
Михаило Ј. Шолајић
Београд: Компјутер библиотека, 2015.
6. МОНТАЖА
Владимир Волков
Београд: Центар за изучавање традиције Укронија, 2007.
7. БЕЧ : ИНСПИРАЦИЈА ТУРИСТИМА
Нови Сад: Lingea, 2016.
8. ТРАГЕДИЈА ПОЛИТИКЕ ВЕЛИКИХ СИЛА
Џон Миршајмер
Београд: Удружење за студије САД у Србији; Чигоја штампа, 2017.
9. ПРЕВОДИЛАЧКЕ ТЕХНИКЕ И ПОСТУПЦИ: (ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК)
Борис Хлебец
Београд: Чигоја штампа, 2017.
10. ПЛАНЕТА ЛАЖИ
Јовица Стојановић
Београд: Чигоја штампа, 2017.
11. ИСАБЕЛА
Луис Суарес Фернандес
Београд: Чигоја штампа, 2010.
12. ИЗНЕВЕРЕНА РЕВОЛУЦИЈА 2: ЛИЦА И НАЛИЧЈА
Милан Ст. Протић
Београд: Чигоја штампа, 2006.

13. КАТАЛОГ СЛОВЕНСКИХ РУКОПИСА СВЕТОГОРСКИХ
МОНАСТИРА
А. А. Турилов и Л. В. Мошкова
Београд: Чигоја штампа, 2016.
14. МАГИЈА БРОЈЕВА: И ЊЕНА ПРИМЕНА У СВАКОДНЕВНОМ
ЖИВОТУ
Живана Радивојевић
Београд: Чигоја штампа, 2015.
15. ДУША МИСЛИ У СЛИКАМА: ИНТЕГРАТИВНА АРТ
ПСИХОТЕРАПИЈА
Снежана Миленковић
Београд: Чигоја штампа, 2017.
16. ВИНЧАНСКИ КОД
Борис Хлебец
Београд: Чигоја штампа, 2017.
17. НИЧЕОВ ЗАРАТУСТРА: СЕМИНАР ОДРЖАН
1934–1939. ГОДИНЕ: ТОМ 1, МАЈ 1934 – МАРТ 1935.
Карл Густав Јунг
Београд: Федон, 2016.
18. РОМАНСА СА СЕНКОМ: СКРИВЕНА МОЋ ТАМНЕ СТРАНЕ
ЉУДСКЕ ДУШЕ
Кони Звајг и Стив Волф
Београд: Федон, 2016.
19. ПСИХОЛОГИЈА ЖЕНСКОГ
Ерих Нојман
Београд: Федон, 2015.
20. ПСИХОЛОГИЈА КУНДАЛИНИ ЈОГЕ: БЕЛЕШКЕ СА
СЕМИНАРА ОДРЖАНОГ 1932. ГОДИНЕ
Карл Густав Јунг
Београд: Федон, 2015.
21. МАЈКЕ И КЋЕРИ: ЈЕДАН ПРОЖИВЉЕНИ МИТ
Ингрид Ридел
Београд: Федон, 2011.
22. СЕНКА И ЗЛО У БАЈКАМА
Марија Лујза фон Франц
Београд: Федон, 2012.
23. СВЕТО СЛОВО
Марија Лујза фон Франц
Београд: As-Soveks, 2005.

24. ЖИВЕТИ С БАЈКАМА: КАКО ОДБАЧЕНО ДЕТЕ НАЛАЗИ СВОЈУ СРЕЋУ
Ингрид Ридел
Београд: Федон, 2009.
25. ПРОЛАЗИМ КРОЗ ЗИДОВЕ: МЕМОАРИ
Марина Абрамовић
Београд: Самиздат, 2017.
26. КАД ЂАВО ДРЖИ СВЕЋУ
Карин Фосум
Београд: Самиздат, 2017.
27. НЕМЕЗИС: ЈЕДАН ЧОВЕК И БИТКА ЗА РИО
Миша Глени
Београд: Самиздат, 2017.
28. СТАКЛЕНА ТЕЛА
Ерик Аксл Сунд
Београд: Самиздат Б92, 2017.
29. ПРИВРЖЕНОСТ
Родриго Хасбун
Београд: Самиздат, 2017.
30. КЛОПКАРИ
Саша Станишић
Београд: Самиздат, 2017.
31. ИСУСОВО ШКОЛОВАЊЕ
Џон Максвел Куци
Београд: Самиздат, 2017.
32. ДИЈАНИНА ЛИСТА: БИОГРАФСКИ РОМАН
Вилхелм Куес
Београд: Самиздат, 2017.
33. ЧУВАРКУЋЕ: УДОВИЦЕ ПИСАЦА
Александар Ђуричић
Београд: Самиздат, 2017.
34. НИЈЕ ТУЋИ РАТ: ЈЕДАН ДАН – ЈЕДНА ГОДИНА
Захар Прилепин
Београд: Самиздат, 2017.
35. ЖИВОТ У РАЈУ
Борис Миљковић
Београд: Самиздат, 2016.
36. ИСКУПЉЕЊЕ
Олаф Олафсон
Београд: Самиздат Б92, 2010.

PREPORUČUJEMO

1. Laš Fr. H. Svensen: FILOZOFIJA USAMLJENOSTI / Beograd: Geopoetika izdavaštvo, 2017.

Preuzeto sa sajta: <http://www.geopoetika.com/book.php?id=354>

Dosada je nešto u čemu živimo, ali ne i nešto o čemu sistematski razmišljamo. Svensen dosadu analizira kao važan fenomen modernosti, a kada stavi znak jednakosti između dosade i nedostatka smisla onda je smatra jednim od glavnih čovekovih problema u modernom dobu.

Ovaj esej, kako autor žanrovski određuje svoju knjigu, razvija ideje o tome šta je dosada, kada je nastala, zašto i kako nas pogađa i zašto je ne možemo pobediti nekakvim voljnim činom. Da bi se ovaj mnogostrani fenomen proučavao potreban je interdisciplinarni pristup, pa su u knjizi korišćeni tekstovi iz različitih oblasti, kao što su filozofija, lepa književnost, psihologija, teologija i sociologija, uz brojne citate autora koji se direktno ili posredno bave pojmom dosade, među kojima su: Hajdeger, Aristotel, Niče, Hegel, Kant, Bodrijar, Benjamin, Beket, Čehov, Dostojevski, Kafka, Kundera, Lorka, Man, Pessoa, Šekspir, Šopenhauer, ali i Vorhol, Dejvid Bouvi i Igi Pop.

Iako je u pitanju filozofsko delo, koje tretira različite aspekte dosade i njenog odnosa prema modernosti, *Filozofija dosade* je pisana zanimljivo, pristupačnim i razumljivim jezikom, tako da je namenjena širem krugu čitalaca.

2. Haruki Murakami: O ČEMU GOVORIM KAD GOVORIM O TRČANJU / Beograd: Geopoetika izdavaštvo, 2017.

Preuzeto sa sajta: <http://www.geopoetika.com/book.php?id=4043>

„Pisati iskreno o trčanju značilo je (gotovo) isto što i pisati o sebi. I zato nikome neću zameriti ako ovu knjigu bude čitao kao neku vrstu memoara koji se drže teme trčanja.

Ono što ove beleške sadrže ne bih nazvao filozofijom po sebi, ali to svakako jesu izvesni životni principi. Oni možda nisu od velikog značaja, ali su u najmanju ruku veoma lične lekcije koje sam naučio vežbajući, uz patnju koja je bila pitanje izbora. Možda nisu ni opštevažeći, ali ako ništa drugo, to sam ja, onakav kakav jesam.“

Haruki Murakami (odlomak iz knjige)

Nesvakidašnja knjiga jednog novog i drugačijeg Murakamija. Imajući u vidu da retko daje intervju i da se u njegovoj prozi teško prepoznaje da piše o sebi, uzbudljivo je čitati ove lične, gotovo intimne beleške, koje su nastajale od leta 2005. do jeseni 2006. godine. Murakami ispisuje, kako ih sam naziva, memoare o trčanju i pisanju, telu disciplini, upornosti i iskušenjima, zadovoljstvu i patnji. Nakon što je sam istrčao maratonsku stazu od Atine do Maratona, kao i desetine drugih, pa i sam ultramaraton od 100 km, autor, uprkos svim tim zadivljujućim podvizima, vrlo skromno piše o tome kakav je uticaj sport imao na njegov život i pisanje, želeći, kako ističe, da ga ljudi doživljavaju kao običnog čoveka koga mogu da sretnu na ulici. Za sam naslov koristio je model naslova zbirke priča Rejmonda Karvera *What We Talk About When We Talk About Love*.

„Poput Albera Kamiija, koji je tvrdio da je mnogo toga što zna o moralu i dužnosti naučio iz fudbala, Murakami veruje da je većinu onoga što zna o pisanju naučio iz trčanja.”

The New York Times

„Čitajući ovu knjigu, oni koji ne trče verovatno će se zapitati: 'Zašto je, zaboga, pretrčao 100 kilometara kada je znao da će boleti?' Oni koji trče, postaviće drugačije pitanje: 'Zašto ja to nikada nisam uradio?'”

The Guardian

3. Jovan Popović: DUGO PUTOVANJE UKRUG: Kratka hronika jedne porodice na prelazu veka / Beograd: Geopoetika izdavaštvo, 2017.

Preuzeto sa sajta: <http://www.geopoetika.com/book.php?id=4098>

Dugo putovanje ukrug roman je putovanja glavnog junaka kroz život i topose od Beograda, preko severa Evrope do Amerike i nazad do Beograda, bogato oslikanog, spolja i iznutra, lokalnom urbanošću svakog od mesta. Ovo je knjiga o beogradskoj poetici lutanja, privremeno smenjivoj sa američkim roud romanom i filmom, u koji ulaze Timoti Liri, *Tibetanska knjiga mrtvih*, *Grateful Dead*, Navaho Indijanci, kockarnice i kladionice Atlantik Sitija i Beograda, rokenrol i duhovni i telesni opijati Kvinsa, Bruklina Profesorske kolonije.

Jednostavnost upotrebljene forme u književnom delu ume da obogati samu formu: oblikujući početno i završno poglavlje romana u filmsku scenu budućeg scenarija jednog od likova hronike, a ostavivši sve drugo između njih u obliku klasičnog narativnog toka, autor je čitaocu zapravo priredio prijatno iznenađenje, a knjizi podario koristan krug. Tako se ispovedno smenjivanje glasova više generacija članova porodice Putnik, tokom poslednjih decenija 20. veka i prve dve ovoga, stavilo u službu životnog preispitivanja glavnog lika. To je i priča o Jugoslaviji, za koju i narator i današnjica s pravom mogu da tvrde, istovremeno, da je bila zemlja u kojoj (ni)je vladalo društvo slobode. Koja je, kao i njeni junaci, odrastala, grešila i zaokružila svoje dileme.

Iako objavljuje prvi roman, iskusni pisac Jovan Popović sačinio je mudru, duhovitu, vrednu knjigu (snimanja budućeg filma) o praznini i pustoši pejzaža i – duše. U njoj čak i simbolično prezime glavnog junaka produbljuje temu; reč je o lutalačkoj potrazi za samim sobom, pretočenoj u šarmantan, neobavezujući jezik mladosti, ideja i likova. Jezik beogradske kaldrme i asfalta.

Čitaoca ne sme da zavara kristalna jasnoća naslova i podnaslova hronike. I oni su tu da obogate, a ne da uskrate ono što su u romanu sakrili; lepotu i bogatstvo jezika, kao i primanje težine životnih udaraca s lakoćom uz bezbednu mirnoću odmaka.

Vladislav Bajac

4. Aleksandar Genis: POVRATNA ADRESA: Autoportret / Beograd: Geopoetika izdavaštvo, 2017.

Preuzeto sa sajta: <http://www.geopoetika.com/book.php?id=4176>

Nova knjiga Aleksandra Genisa nije kao njegove prethodne knjige. U njoj je manje književnosti, više života, a humora je isto koliko i ranije. *Povratna adresa* je odiseja po arhipelagu sećanja. Na svakom ostrvu (Lugansk, Kijev, Rjazanj, Riga, Pariz, Njujork i cela "Ruska Amerika") čekaju nas autorovi preci, prijatelji i idoli. Među njima su Petar Vajl i Sergej Dovlatov, Aleksej German i Andrej Bitov, Sinjavski i Bahčanjan, Brodski i Barišnjikov, Tatjana Tolstoj i Sorokin, Hvostenko i Grebenščikov, Neizvestni i Šemjakin, Akunjin i Čartišvili, Komar i Melamid, Novi *Amerikanac* i Radio Sloboda. Lutajući kao nomad po sopstvenom životu, Genis taj život sagledava kroz vitraž jedinstvenog stila: tačno, živopisno, smešno – i bez ičeg suvišnog.

Jelena Šhubina (AST)

Iza prividno lakog stila (uzgred, strašno je i pomisliti koliko rada i talenta zahteva ta lakoća) Genis skriva fenomenalnu sposobnost da uoči čak i najsitnije, ali veoma važne detalje i fantastičnu analitičku sposobnost koja je u stanju da od tih detalja sintetizuje živu i sveobuhvatnu sliku, sliku koja, pored drugih vrlina, objašnjava i interpretira stvarnost mnogo tačnije i suptilnije nego neka "ozbiljna" dela.

Galina Juzefovič

Ovo je vesela i korisna knjiga, zato što Genis voli ono što je smešno i korisno, a on je majstor kratkih scena, od dve rečenice, nimalo zamornih istorijskih skica i mini-anegdota koje su maksimalno nalik na aforizam. Ovo je tužna knjiga, zato što je Genisu zapala u deo najtužnija od svih časnih uloga – da bude letopisac trodecenijske književne emigracije.

Tatjana Tolstoj

Svaku knjigu pišem kao da mi je poslednja, tako je to odavno krenulo. Knjigu *Časovi čitanja, Kamasutra zaljubljenika u knjigu* takođe sam pisao kao završnu. Ali *Povratna adresa* se razlikuje od ostalih po tome što je u njoj manje knjiga, a više ljudi. Postoji razlika između književnosti o književnosti i književnosti o životu. U prvom slučaju plovimo duž obale, zato što je neko drugi napisao knjige po kojima mi putujemo. U drugom slučaju – krećemo u slobodnu plovidbu, ne znajući kuda će nas ona odvesti.

Aleksandar Genis

5. Radivoj Šajtinac: PORCELAN / Beograd: Geopoetika izdavaštvo, 2017.

Preuzeto sa sajta: <http://www.geopoetika.com/book.php?id=4191>

Zašto porcelan? Možda zbog njegove prozračnosti, beline, tvrdoće ali i krhkosti – osobina koje se stiču dugim i složenim radom sa tvarima koje su tek nešto više od obične gline, zemlje, blata i peska. Tek, sirovi oblici dobijaju svoju konačnu formu na paklenim vrelinama peći iz kojih izlaze preobraženi. Radivoj Šajtinac, ponovo, a drugačije, svojim *romanom u slobodnom stihu*, slaže krhotine iskustava i sećanja, rasutih i zapretenih u maglovitim prostorima prošlih dana. Sastavlja svojom začudnom poetikom razbijene delove porcelanske posude života,

poigravajući se, s ironijom, ponegde ljutito, drugde ubadajući naoštreno gnevno pero u najbolnije mesto. Roman *Porcelan* je lična skrivnica, tabernakl u koji je Šajtinac pohranio proživljene i neispunjene želje, gde pod pepelom sagorelih dana čuva proživljenu lepotu i teskobu, bezbrojne trenutke prosvetljenja sitnicama od kojih se sastoje kratki, električni spojevi u sinapsama duše. Otvara je pred čitaocem bez zazora, nudeći posudu punu praha ispunjenih i propuštenih dana, gorkog pića davno proigranih prilika, neispisanih knjiga i zaboravljenih pesama, topline i studeni. I obračunava se izazovno, sa teskobom onoga neizvesnog (a tako izvesnog i očekivanog, čije se ime ne pominje!) pred kojim gradi štit jakih, oporih, iskrenih poetskih iskaza koji se negde obrušavaju, drugde utiču mirno u jedinstven tok ove neobične knjige, koja zavodi svojim rukavcima i tamnim virovima.

Milan Ristović

5

ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА

**ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА У БИБЛИОТЕЦИ УПРАВЕ
ЗА ПЕРИОД АПРИЛ–МАЈ 2018. ГОДИНЕ**

1. ЧОВЕК ПО ИМЕНУ УВЕ
Фредрик Бакман
Београд: Лагуна, 2017.
2. ЗАПИСИ СА ДУНАВСКОГ ПЕСКА
Светлана Велмар-Јанковић
Београд: Лагуна, 2016.
3. СМРТ И ЊЕНИ ХИРОВИ
Жозе Сарамаго
Београд: Лагуна, 2011.
4. ПОВРАТНА АДРЕСА: АУТОПОРТРЕТ
Александар Генис
Београд: Геопоетика издаваштво, 2017.
5. ПОСЛЕДЊИ БЕГУНАЦ
Трејси Шевалије
Београд: Лагуна, 2013.
6. ОКЛОПНО СРЦЕ
Ју Несбе
Београд: Лагуна, 2015.
7. МУШКАРЦИ БЕЗ ЖЕНЕ
Харуки Мураками
Београд: Геопоетика издаваштво, 2016.
8. МАСКАРАДА
Биљана Лукић
Београд: Чаробна књига, 2015.
9. БЕЗБОЈНИ ЦУКУРУ ТАЗАКИ И ЊЕГОВЕ
ГОДИНЕ ХОДОЧАШЋА
Харуки Мураками
Београд: Геопоетика издаваштво, 2014.
10. ЖЕНА ИЗ ПАРИЗА
Санта Монтефјоре
Београд: Euro-Giunti, 2014.